

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA PRÁVA OBČANSKÉHO

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**UPLATNĚNÍ NÁROKŮ ZE SMĚNKY
V ROZHODČÍM A SOUDNÍM ŘÍZENÍ**

Zpracoval: Jakub Míka

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martin Maisner, Ph.D., MCI Arb.

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jakub MÍKA**
Osobní číslo: **R19M0252P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Uplatnění nároků ze směnky v rozhodčím a soudním řízení**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Vývoj a pohled do historie
3. Směnka a směnečné vztahy
4. Uplatnění nároku ze směnky
5. Využití směnky v dnešní době
6. Zhodnocení
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

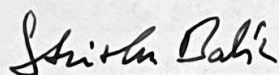
Seznam doporučené literatury:

viz příloha

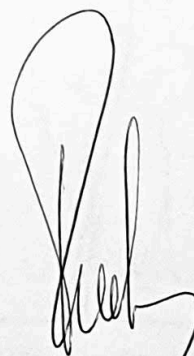
Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Martin Maisner, Ph.D., MCI Arb**
Katedra obchodního práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2024

.....

Jakub Míka

Poděkování

Chtěl bych velice poděkovat vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Martinu Maisnerovi, Ph.D., MCI Arb. za odborné vedení práce, trpělivost, vstřícnost a za cenné rady, které mi poskytl při zpracovávání této práce.

Obsah

Předmluva	1
Seznam použitých zkratk	3
1. Úvod	4
2. Vývoj a pohled do historie	6
2.1. Historie směnky	6
2.2. Historie rozhodčího řízení	9
2.3. Historický vývoj uplatňování směnečných nároků	10
3. Směnka a směnečné vztahy	12
3.1. Charakteristika směnky	12
3.2. Náležitosti směnky	12
3.3. Povaha směnečných vztahů	15
3.4. Specifika směnečných vztahů	16
3.5. Subjekt, objekt a obsah směnečných vztahů	25
3.6. Vznik a zánik směnečných vztahů	26
4. Uplatnění nároku ze směnky	28
4.1. Protestace směnek	28
4.2. Soudní řízení	28
4.2.1. Zvláštnosti směnečného řízení	29
4.2.2. Zkrácené rozkazní řízení	30
4.2.2.1. Směnečný platební rozkaz	30
4.2.3. Klady a zápory využití soudního řízení	31
4.3. Rozhodčí řízení	31
4.3.1. Rozhodčí smlouva	32
4.3.1.1. Povaha rozhodčí smlouvy	33
4.3.1.2. Rozhodčí doložka	34
4.3.1.3. Vztah směnky a rozhodčí smlouvy	34
4.3.2. Arbitrabilita směnečných sporů	34
4.3.2.1. Spor o zaplacení směnečného peníze	36
4.3.2.2. Spor o vydání směnečné listiny	37
4.3.2.3. Spor o vydání směnečného obohacení	38
4.3.2.4. Spor o platnost směnky	40
4.3.2.5. Subjektivní a objektivní arbitrabilita	41
4.3.2.6. Problematika přechodu práv a povinností z rozhodčí smlouvy a směnky na právní nástupce a vliv na arbitrabilitu	50
4.3.3. Specifika rozhodčího řízení o sporech ze směnky	52
4.3.4. Klady a zápory využití rozhodčího řízení	52
5. Využití směnky v dnešní době	56

6.	Zhodnocení	58
6.1.	Porovnání výhod a nevýhod soudního řízení oproti rozhodčímu řízení.....	58
7.	Závěr	60
8.	Resumé.....	61
9.	Seznam použitých zdrojů.....	62

Předmluva

V této diplomové práci se budu zabývat problematikou uplatnění nároků ze směnky v rámci rozhodčího a soudního řízení. Volba tématu vychází z mého zájmu o právní aspekty obchodních transakcí a jejich praktické aplikace v rámci současného právního prostředí. Směnka jako nástroj pro zajištění pohledávek a závazků představuje zajímavý předmět zkoumání, neboť svou povahou poskytuje flexibilní možnosti pro řešení obchodních sporů.

Důvodem zvolení tohoto tématu jsou nejenom mé profesní zájmy, avšak rovněž aktuálnost a relevance příslušné problematiky v praxi. Uplatnění nároků ze směnek se řeší v řadě obchodních situací a způsoby jejich rozhodování mohou mít významné dopady na zainteresované subjekty. Směnka jako instrument obchodních vztahů je tak předmětem stálého zájmu nejenom právníků, ale i podnikatelů a veřejnosti obecně.

Zvolená metodologie výzkumu spočívá především ve srovnávací a analytické metodě, přičemž tato kombinace umožňuje detailní zkoumání výhod a nevýhod jak rozhodčího, tak soudního řízení v kontextu uplatňování nároků ze směnek. Analytický přístup nám dává možnost proniknout do podstaty právních institutů a porozumět jejich fungování v praxi. Srovnávací metoda pak umožňuje konfrontovat alternativní právní systémy a názory různých autorů a jejich přístupy k dané problematice.

Cílem této práce je nejen porovnat a zhodnotit výhody a nevýhody rozhodčího řízení oproti soudnímu řízení při uplatňování nároků ze směnek, avšak rovněž analyzovat aktuální využití směnek v kontextu současného legislativního prostředí. Zkoumání této problematiky může přispět ke snadnějšímu nalezení efektivního řešení sporů a nabídnout relevantní informace a doporučení pro praktickou aplikaci právních norem.

Pro mne osobně představuje zpracování tohoto tématu podnětnou a zajímavou výzvu. Směnka jako právní institut, kterýžto může být zhmotněn na zadní straně pivního podtáčku v restauraci, a přesto být právně závazný, ilustruje zajímavé aspekty právního světa a jeho adaptace na každodenní život. Věřím, že tato diplomová práce přinese užitečné poznatky a bude sloužit jako inspirace pro další zkoumání této a podobných oblastí práva.

Nepochybuji, že zpracování této diplomové práce poskytne nejenom příležitost k hlubšímu pochopení problematiky směnek a jejich uplatnění v českém právním systému, avšak rovněž přinese nové zkušenosti z oblasti právního výzkumu a analýzy, včetně objevování nových poznatků v oblasti směnečného práva a soudního a rozhodčího řízení a zjišťování skutečností, kterak lze právní nástroje jako je směnka využít k efektivnímu řešení sporů.

Seznam použitých zkratek

EHS	Evropské hospodářské společenství.
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
RS	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie.
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů.
ZSŠ	zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový ve znění pozdějších předpisů.
ZSÚ	zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru ve znění pozdějších předpisů.

1. Úvod

Ve své diplomové práci se zaměřuji na komplexní analýzu uplatnění nároků ze směnky v rámci rozhodčího a soudního řízení. Při psaní daného textu jsem vycházel z přesvědčení, že směnka, jako jeden z nejstarších platebních a obchodních nástrojů, zůstává významným a relevantním nástrojem i v současné právní a obchodní praxi.

První část práce se věnuje historickému vývoji směnek a jejich právní regulaci, a představuje ucelený pohled na to, jak se význam směnek vyvíjel až do současné podoby. Následně se zaměřuji na detailní popis charakteristik směnek, jejich funkcí a právních aspektů, které jsou klíčové pro pochopení jejich role v moderním právním prostředí.

Hlavní část práce se zabývá analýzou postupů při uplatňování nároků ze směnek a porovnáním rozhodčího a soudního řízení z pohledu výhodnosti jednotlivých typů řízení. Zkoumám zde rozličné přístupy a strategie, které mohou strany sporu zvolit, a hodnotím jejich přínosy a potenciální rizika.

Dalším významným tématem mé práce je zkoumání mezinárodního rozměru směnek, včetně právních norem a konvencí, které regulují jejich používání a vymahatelnost přes hranice jednotlivých států. Zde se snažím přiblížit složitost a výzvy spojené s mezinárodním kontextem a nabídnout možnosti, jak těmto výzvám čelit.

V závěrečné části se věnuji praktickým doporučením pro účastníky právních vztahů, resp. jak efektivně využívat směnky a jak se připravit na potenciální spory. Zároveň reflektuji aktuální trendy a možný budoucí vývoj v oblasti právní regulace směnek.

Mým cílem je nabídnout čtenářům nejen teoretický základ, ale také praktický návod, jak se orientovat v komplexním a někdy i náročném prostředí směnečného práva, a poskytnout jim ucelený pohled na možnosti jejich uplatnění v dnešní době.

Z pohledu metodiky je mým záměrem primárně provést kompilaci dosavadních dostupných informací týkajících se uplatňování nároků ze směnky

v rozhodčím a soudním řízení a současně zhodnotit a porovnat výhody a nevýhody rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu. Dále bych rád ověřil, zda má směnka i v dnešní době smysl.

Osobně předpokládám, že rozhodčí řízení při řešení sporů ze směnky bude efektivnějším a výhodnějším ve srovnání se soudním řízením. Myslím si také, že směnka zůstává i v dnešní době významným nástrojem pro zajištění pohledávek a závazků. V této práci se pokusím tyto hypotézy vyvrátit či potvrdit.

2. Vývoj a pohled do historie

2.1. Historie směnky

Prvotní vývoj směnek sahá až do éry feudalismu v Itálii, kdy se platební nástroje, které lze považovat za předchůdce dnešních směnek, začínají používat v jednodušších podobách vlastní směnky. V té době nebyly konkrétní náležitosti listin stanoveny, ale jejich formální stránka se podobala dnešním směnkám v tom, že byly stručné a přehledné. Hlavním účelem směnek bylo umožnit platby na vzdálené místo, často prostřednictvím specializovaných bankéřů. Na začátku byly směnky podobné dnešním cestovním šekům.

Růst obchodu byl brzděn vysokým rizikem a náklady spojenými s transportem hotovosti na delší vzdálenosti. Navíc feudální měnová roztržitost a zákazy vývozu místních měn komplikovaly situaci. Bankéři také čelili četným obtížím při disponování s dostatečným množstvím cizích měn, jelikož investování do cizích měn nebylo kvůli církevnímu zákazu úročení výnosné.

Obchodní provoz často vede k vytvoření právních nástrojů, které usnadňují, resp. regulují jeho fungování. Směnky se ukázaly jako ideální prostředek k překonání těchto překážek a zároveň vyhovovaly zájmům bankéřů, kteří díky nim získali monopolní pozici v mezinárodním platebním styku a možnost si v rámci obchodního styku účtovat různé provize.

Jeden z historických příkladů využití směnek, který rovněž vysvětluje původ tohoto termínu, lze ilustrovat následovně: Představme si římského obchodníka, jenž se právě chystá na obchodní cestu do Benátek. Jeho záměrem je na tamním trhu nakoupit zboží v hodnotě přibližně 18 000 jednotek římské měny (což v tomto příkladě představuje celkem 27 000 jednotek benátské měny). Obchodník se obává rizika krádeže peněz během cesty, a navíc má obtíže s obstaráním cizí měny. Proto se rozhodne zaplatit římskému bankéři 18 000 mincí ve své domácí měně. Bankéř mu výměnou vydá listinu, ve které se zavazuje, že mu v určený čas (například v den, kdy se koná trh) a na určeném místě (v Benátkách) zaplatí částku v cizí měně (tj. v benátské měně), a to po odečtení své provize (například 26 100). Platbu může provést buď osobně, prostřednictvím své pobočky nebo obchodního partnera. Díky tomuto postupu nemusí obchodník fyzicky směňovat svou domácí měnu za cizí a riskovat s ní nebezpečnou cestu. Místo toho obdrží od bankéře speciální listinu, která mu zaručuje, že v příslušném místě obdrží

stanovenou sumu v cizí měně. Osoba, která skládá peníze (tj. cestující obchodník), se nazývá remitent, jelikož tímto způsobem zajišťuje odeslání peněz na vzdálené místo.

Listinu, uvedenou v předchozím příkladu, lze považovat za předchůdce samotné směnky vlastní. Tato směnka se vyznačuje tím, že výstavce listiny slibuje zaplatit určitou peněžní částku.¹

S těmito původními směnkami se postupně začínají objevovat i směnky cizí, které obsahují platební příkaz. Tyto směnky jsou označovány jako „vydané“ nebo „tažené“. Jejich podstata spočívá v předání instrukce nebo asignace třetí osobě, aby zaplatila remitentovi. Přejít od původních směnek s vlastním závazkem k směnkám s platebním příkazem je relativně nejasný, zejména co se týče časového hlediska. Podobně jako u původních vlastních směnek, nemáme konkrétní časový bod vzniku těchto směnek cizích a můžeme jej pouze odhadovat.

Vznik směnky cizí je úzce spojen se způsobem, jakým byly využívány původní směnky vlastní. Jak jsem již zmínil, středověcí bankéři postupně vytvořili rozsáhlou síť obchodních partnerů, kteří akceptovali směnky vydávané jinými bankéři. Tyto vzájemné pohledávky pak byly vyrovnávány prostřednictvím speciálních zápočtů na směnečných trzích.

S cílem usnadnit realizaci platby začali bankéři k směnce připojovat speciální doprovodný list. Tento dokument obsahoval žádost adresovanou jejich partnerovi na místě platby, aby vyplatil částku uvedenou ve směnce remitentovi nebo určené osobě rubopisem (tj. na řad). Původně měl tento doprovodný list pouze interní charakter – byl předán oprávněnou osobou uzavřený a obsahoval podrobnosti o předkladateli nebo jeho pověřenci, jakož i specifikaci slibu učiněného v textu směnky. Adresát tohoto dopisu byl označován jako trasát a bankéř, jenž tento dopis vydal, byl označován jako trasant. Původně šlo tedy o neformální průvodní dokument, který pomáhal výstavci směnky splnit jeho vlastní závazek k platbě.

Vzhledem k tomu, že bankéř v tomto dokumentu de facto specifikoval svůj závazek a osobu předkládající směnku detailněji a přesněji než v samotné směnce, začal se postupně klást větší důraz na tento dopis, zatímco samotná směnka

¹ Volně KAPFER, H. Handkommentar zum Wechselgesetz, Manz Verlag, Wien, 1996, s. 2

ustoupila do pozadí. Postupně bylo zcela upuštěno od zvláštního vydávání samotných směnek, což předpokládalo, že věřitel směnky bude mít práva vůči vystavujícímu bankéři pouze na základě jeho příkazu. Remitent si totiž přirozeně přál zachovat práva proti trasantovi v případě, že by trasátem nebyla směnka vyplacena. Zpočátku se odpovědnost trasanta, tedy autora (původně pouze) doprovodného dopisu, odvozovala z garančního prohlášení uvedeného na směnce cizí. V pozdějších dobách se považovalo za dostatečné potvrzení o převzetí cizí měny, což se udrželo až do 17. století. V dnešní době je dostatečný pouze podpis trasanta na směnce cizí (dnes čl. I § 9 SŠZ).

Pokud se věřitel spokojil s dopisem – platebním příkazem, který byl adresovaný jeho obchodnímu partnerovi (trasátovi), ztratila původní vlastní směnka svoji důležitost. Směnka ve formě poukázky začala převažovat a původní vlastní směnka byla v praxi vytlačena téměř na okraj. Nutno konstatovat, že některé směnečné řády ji přestaly považovat za směnku.

Na postavení adresáta příkazu, tedy trasáta, měl klíčový vliv až moment akceptace směnky. Pro tento účel musela být směnka cizí předložena trasátovi, jenž ji musel uznat a zároveň se s ní ztotožnit. Původně bylo kladné vyjádření, tedy souhlas s platebním příkazem, zaznamenáváno pouze v obchodních knihách trasáta a předkladatele směnky. V některých případech postačovalo, aby si trasát ponechal směnku v držbě a v krátkém časovém úseku se k ní nevyjádřil negativně. Postupem času se akceptace začala uvádět přímo na směnce, což bývá zvykem dodnes.

Vyplacení směnky bylo vymáháno od akceptanta (nebo v případě regresu od trasanta) prostřednictvím zjednodušeného řízení, v němž byly námitky dlužníka omezeny jak po stránce věcné, tak časové.

Následné přípuštění indosamentu pak mělo mimořádný význam pro rozvoj směnky, neboť indosament je tradičním prostředkem přenosu práv vyplývajících ze směnky. Tímto byl vývoj směnky v zásadních rysech dokončen.

Aktuální právní úprava směnky je definována v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb. (ZŠŠ), který si, vyjma pár novelizací, v podstatě zachoval svou původní podobu až do současnosti.

V České republice je regulace směnečného a šekového práva sjednocena v jediném právním předpisu a tento netradiční přístup se odráží i ve struktuře tohoto

zákonu. ZSŠ je rozčleněn do tří oddělených paragrafovaných článků. V první článku (§ 1 – 90) jsou upraveny směnky, druhý článek (§ 1 – 68) se věnuje šekům a třetí článek (§ 1 – 11) se týká některých otázek společných pro směnky i šeky.

2.2. Historie rozhodčího řízení

Lze říci, že historie rozhodčího řízení sahá dávno do starověku, jelikož princip arbitráže se objevuje u všech primitivních kmenů, jako jsou například keltské, germánské, indiánské i slovanské kmeny. Původně to nebylo rozhodčí řízení, jak je známe dnes. Lidé řešili své spory přes nezávislé zprostředkovatele (nejváženější osoby tehdejší společnosti), kteří byli vybráni přímo stranami sporu. Tito zprostředkovatelé působili pouze na základě pověření stran a neměli moc donutit strany k plnění jejich závazků. Jedinou silou jejich rozhodnutí byl slib stran, že budou vydaná rozhodnutí dodržovat. Pokud bychom chtěli činnost zprostředkovatelů připodobnit k některému z dnešních institutů, podobala by se nejvíce k narovnání.²

I přesto, že princip arbitráže předcházel civilnímu soudnímu řízení, rozhodčí řízení zažilo největší rozvoj až ve 20. století. Paradoxně, obě světové války podnítily jeho rozvoj. První světová válka znamenala zásadní změnu v organizaci výroby a v mezinárodním obchodě. Obchod a další hospodářské sféry, včetně průmyslu, se zmezinárodňovaly, ale metody řešení sporů zůstaly na již nevyhovující vnitrostátní úrovni. Tyto problémy měla vyřešit mezinárodní arbitráž, a tak byl v roce 1923 v Paříži založen první moderní rozhodčí orgán: **Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži**. Současně vznikají první mezinárodní úmluvy týkající se rozhodčího řízení a jeho provádění. Druhá světová válka poté přinesla do vývoje rozhodčího řízení úplně nové ekonomické podmínky a politické rozdělení světa.

Rozhodčí řízení a směnka představují dva instituty, jeden procesněprávní a druhý hmotněprávní, spočívající v hledání efektivních způsobů dosažení rychlého výkonu práva a žádoucí platební bilance zejména v obchodní sféře.³

² SEDLÁČEK, V., STEINAR, V. mezinárodní obchodní arbitráž (se zřetelem k právní úpravě ČSSR). Svazek I. Praha: Československá obchodní komora, 1975, s.8.

³ KLEIN, B. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum, 2008, č. 4, s. 128.

2.3. Historický vývoj uplatňování směnečných nároků

Vývoj procesních předpisů týkajících se vymáhání nároků ze směnek je úzce spojen s historií hmotněprávní regulace směnek, přičemž řízení ve směnečných věcech upravoval v § 555 až 559 již zákon č. 113/1895 ř. z. Existovaly dvě cesty, jak řešit směnečné nároky: prostřednictvím směnečného příkazního řízení či skrze běžné nalézací řízení. Směnečné příkazní řízení bylo ve své podstatě podobné dnešní praxi, ale s několika odlišnostmi v konstrukci, vycházejícími z obecného rozkazního řízení a doplněnými o směnečné zvláštnosti.⁴

Podle § 557 odst. 1 zákona č. 113/1895 ř. z. mohl soud vydat směnečný platební příkaz jen na základě explicitního návrhu žalobce, který musel předložit originál platné směňky bez pochyb o její autenticitě. V takovém případě musel žalovaný do pevně stanovené třídní lhůty uhradit směnečný dluh a náklady spojené s řízením, nebo předložit námitky, přičemž zákon neuváděl přesnou lhůtu pro jejich podání. Podle § 552 stejného zákona soud určil lhůtu pro podání námitek ve svém příkazu, což bylo interpretováno jako soudcovská lhůta, ačkoli doktrína ji považovala za zákonnou lhůtu odvozenou od pariční lhůty, trvající tři dny. Dále doktrína stanovila, že lhůta pro podání námitek je prekluzivní, což znamená, že po jejím uplynutí mohl žalovaný pouze podporovat obhajobu uvedenou v námitkách bez možnosti předložit nové argumenty.⁵

Následoval zákon č. 142/1950 Sb., který ve svých paragrafech § 423 a 424 stanovil speciální pravidla pro směnečné řízení. Směnečný platební rozkaz byl vydán na návrh žalobce, který musel předložit originál platné směňky bez pochyb o její pravosti. Žalovaný byl následně povinen uhradit směnečnou pohledávku a náklady řízení do tří dnů nebo podat námitky v téže lhůtě. Stížnost, jako opravný prostředek, byla možná pouze ve věci náhrady nákladů řízení. Pokud byly námitky podány pozdě, soud je odmítl usnesením a nařídil ústní jednání k projednání námitek.

Následně zákon č. 142/1950 Sb. nahradil zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, s účinností od 1. 4. 1964, jehož právní úprava směnečného platebního

⁴ CHALUPA, R. Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty). 1. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 231.

⁵ CHALUPA, R. Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty). 1. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 232 a 233.

rozkazu v paragrafu § 175 OSŘ do určité míry navazuje na předchozí právní úpravu a s drobnými úpravami je účinná stále.

3. Směnka a směnečné vztahy

3.1. Charakteristika směnky

Směnka je cenným papírem, který vyjadřuje příkaz nebo slib zaplatit určitou částku. Existují dvě varianty směnky: vlastní a cizí. Obě mohou být vydány i jako biankosměnky, známé také jako blankosměnky. Směnka může být vystavena buď na řad nebo na jméno, a pro její platnost je nutné dodržet formální náležitosti. Její význam spočívá v efektivnějším vymáhání než bývá obvyklé u standardní smlouvy. Využití lze soudního řízení prostřednictvím směnečného platebního rozkazu nebo rozhodčího řízení, které může vést k rychlému vydání rozhodčího nálezu.

Jak jsem již uvedl, směnka je cenným papírem, konkrétně převoditelným cenným papírem, který zakládá dlužnický závazek. Z tohoto závazku plyne směnečnickému dlužníkovi povinnost zaplatit určitou částku, zatímco majitel směnky má právo požadovat zaplacení této částky v určený čas a na určeném místě. Jedná se o specifický druh cenného papíru, jenž mohou využívat jak podnikatelé, tak i občané. To znamená, že prostřednictvím směnky může podnikatel získat půjčku i od nepodnikajícího jednotlivce. Vystavení směnky není podmíněno schválením žádnou institucí, a proto ji lze sepsat kdekoli a kdykoli, což z ní činí velmi operativní nástroj.

Možnosti využití směnky jsou různorodé:

- směnka může být platidlem;
- směnka může sloužit jako zástava při jiných formách úvěrů;
- může být začleněna do dokumentárních akreditivů, často používaných při obchodech se zahraničím;
- používá se jako ručení při určitých obchodních transakcích;
- jedná se o jeden z cizích zdrojů krátkodobého financování firem;
- využívá se při poskytování úvěrů.

3.2. Náležitosti směnky

Pro zajištění platnosti směnky, která umožňuje majiteli realizovat svá práva na vyplacení určité finanční částky, je nutné dodržet následující základní náležitosti směnky:

- označení, že jde o směnku (musí být uvedeno ve vlastním textu listiny a v jazyce listiny);

- bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu (pokud jde o směnku vlastní), nebo kombinací slibu zaplatit uvedenou sumu jako jistinu a k ní úrok určený procentní sazbou ročně nebo fixně k danému datu;
- bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu (pokud jde o směnku cizí);
- jméno toho, kdo má platit (pokud jde o směnku cizí);
- údaj místa, kde má být placeno;
- jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno (remitent);
- jména dalších ručitelů (pokud jde o směnku vlastní);
- údaj splatnosti:
 - na určitý den (tj. směnka fixní);
 - na určitý čas po vystavení směnky (tj. datosměnka);
 - na viděnou (tj. vistasměnka);
 - na určitý čas po viděné (tj. časová vistasměnka);
- datum a místo vystavení směnky;
- podpis výstavce.⁶

Pro platnost směnky není nutný žádný standardizovaný tiskopis. Směnka může být sepsána buď ručně, nebo na počítači. Existuje také možnost (nikoli však povinnost) využít předtištěných formulářů, do kterých je nutné doplnit předepsané údaje. Pro platnost směnky není zapotřebí ani úřední ověření podpisů. Takové ověření by zahrnovalo potvrzení ověřovatele přímo na směnce. Jelikož není směnka dvoustranná smlouva, ale spíše jednostranné uznání dluhu, domnívají se některé úřední osoby (potažmo notář, advokát aj.), že podpis ověřovatele by byl považován za uznání závazku a ověřovatel by se tím tak stal ručitelem (avalistou). Tyto obavy jsou však liché a nemají oporu v zákoně. Z ustanovení § 31 odst. 3 ZSŠ sice vyplývá, že směnečné rukojemství je založeno pouhým podpisem připojeným na čelní straně směnky, a to i bez uvedení jakýchkoli dalších údajů či doložek, avšak podpisem úřední osoby či advokáta/notáře, kteří danou směnku opatří ověřovací doložkou pro vidimaci/legalizaci, se daná osoba nestává směnečným rukojmím (tzv. holým avalem), neboť takové jednání nelze považovat za právní jednání, které

⁶ Čl. I. § 1 a § 75 zákona č. 191/1950 Sb., Zákona směnečného a šekového, ve znění pozdějších předpisů.

by směřovalo k směnečnému závazku podepisující osoby či jím reprezentovaného subjektu.

Ověření autenticity podpisu dlužníka na směnce je klíčové pro účinné uplatnění práv z ní vyplývajících. Vlastník směnky může požadovat zaplacení prostřednictvím návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, přičemž platnost podaného návrhu vyžaduje předložení platné směnky. Směnečný dlužník má následně možnost bránit se podáním námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, a často se v praxi setkáváme s námitkami týkajícími se nepravosti podpisu dlužníka na směnce. Judikatura Nejvyššího soudu ČR umožňuje obsah směnek i podpisy na nich zpochybňovat, což znamená, že v případě diskutabilního podpisu je na věřiteli, aby dokázal jeho pravost. V ustanovení § 565 OZ je výslovně uvedeno, že „je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost“. Jedním z efektivních způsobů, jak předejít následným sporům o pravost podpisu, je nechat si podpis dlužníka na směnce úředně ověřit. Toto ověření, ačkoliv není nezbytné pro platnost směnky, může výrazně usnadnit důkazní břemeno v případě sporu o pravost podpisu na směnce a tím zvýšit její praktickou vymahatelnost. Existují také další možnosti, jak zvýšit důvěryhodnost podpisu dlužníka na směnce, například kamerovým záznamem podpisu či prohlášením třetí zúčastněné osoby o jeho pravosti. Nicméně, tyto varianty nemají stejnou právní váhu jako samotné úřední ověření podpisu. S ohledem na výše uvedené doporučuji proto provést ověření podpisu dlužníka na směnce, pakliže je to možné, tak aby se zvýšila pravděpodobnost následného úspěšného uplatnění práv z ní vyplývajících. Ověření podpisu neznamena automaticky vznik směnečného závazku pro ověřující osobu, a existují praktická opatření, jak minimalizovat riziko jeho vzniku.

V případě, kdy úřední osoba odmítá ověřit podpis na směnce z obav ze vzniku směnečného závazku, je možné jí vnímané riziko zavázání se za úhradu směnky snížit orámováním směnky v rámci listiny, na níž se směnka nachází, a umístěním ověřovací doložky mimo rám směnky. Judikatura Nejvyššího soudu i Ústavního soudu se shoduje, že orámování směnky odděluje směnku od zbytku listiny, pokud je z grafické úpravy zřejmé, že jeho účelem je takové oddělení. Text na listině mimo rám směnky již není její součástí a nemá na obsah směnky vliv. Orámování směnky

tak může být vhodným způsobem, jak ubezpečit úřední osobu ověřující podpis o tom, že jí z ověření podpisu na směnce nevznikne směnečný závazek.⁷

Další specifické informace uvedené na směnce, jako je rodné číslo povinného nebo ručně psané datum vedle podpisu, mohou být užitečné, ale pokud by byly v rozporu s již uvedenými údaji, poskytly by povinnému možnost směnku zpochybnit, což by mohlo vést k neuznání nároku soudem.

Směnka, které chybí některá z náležitostí stanovených zákonem, je neplatná. Výjimkou je biankosměnka. Tato směnka je není kompletně vyplněna a údaje, které nejsou v této směnce obsaženy, budou doplněny později. Aby mohla být listina považována za biankosměnku, musí obsahovat alespoň jeden podpis, v textu musí být označení, že se jedná o směnku a toto neúplné vyplnění musí být úmyslné a výstavce směnky musí nabyvateli udělit tzv. směnečné právo vyplňovací, přičemž toto právo bývá standardně sjednáno písemně, například jako součást smlouvy.

3.3. Povaha směnečných vztahů

Vztahy vznikající v souvislosti se směnkou, tj. směnečné vztahy, představují závazkové vztahy mezi jednotlivými účastníky směnky. Tyto vztahy jsou uznané a regulované právními předpisy, zejména zákonem směnečným a šekovým, občanským zákoníkem a občanským soudním řádem.

Jedním z charakteristických rysů směnečných vztahů je existence vysokého počtu účastníků, s nimiž ZSŠ explicitně počítá a upravuje jejich vztahy s účastníky směnky, kteří ji podepsali. Další účastníci se připojují k směnce později v průběhu její existence, buď jako dlužníci nebo věřitelé. Tím se rozšiřuje "členská základna" směnky, což zvyšuje její hodnotu a zabezpečení. S rostoucím počtem zúčastněných osob se stávají směnečné vztahy složitějšími, což může ovlivnit i možnost rozhodování o nárocích vyplývajících ze směnky v rámci rozhodčích řízení.

První směnečné vztahy vznikají při sepsání, podepsání a předání směnky splňující veškeré formální požadavky jejímu prvotnímu majiteli, remitentovi. Tímto se vytváří základní vztah mezi vystavitelem a remitentem. Pokud ke směnce přistoupí další osoba, vznikají tzv. rozšířené vztahy.⁸

⁷ JANÍČEK, P. Ověřování podpisů na směnkách, 2017, V: epravo.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

⁸ CHALUPA, R. Základy směnečného práva. Praha: Linde, 2003.

V případě cizích směnek bude pravděpodobně dalším účastníkem akceptant, který na směnku vloží svůj podpis po emitentovi, čímž vznikne vztah mezi ním a remitentem a mezi ním a vystavitelem. Smyslem cizí směnky je její akceptace a pozdější zaplacení, a proto je tento vztah také řazen mezi základní směnečné vztahy.

Podpisy dalších osob zakládají směnečné vztahy rozšířené. Těmito osobami jsou indosatáři, avalové a intervenienti. I když vznik závazků těchto osob není nezbytný, často se vyskytují, a proto jsou detailně upraveny ZSŠ. Rozmanitost směnečných vztahů vyplývá z povahy směnky jako oběžného cenného papíru, jejímž účelem je plnění funkce platidla nebo zajišťovacího prostředku.

Vztahy vznikající ze směnky jako cenného papíru jsou regulovány specifickými právními předpisy (OZ a ZSŠ). Občanský zákoník je obecným předpisem pro regulaci směnečných vztahů. Směnka jako abstraktní platební závazek nevytváří konkrétní obchodní vztah ani obchodní transakci. Proto není zásadní, kdo jsou aktuální účastníci směnky, neboť se mohou kdykoliv změnit prostřednictvím indosace. Naopak, vztahy kauzální, které se směnkou pouze souvisejí a nejsou s ní přímo spojeny, nemusejí být vždy řízeny OZ, ale mohou mít obchodněprávní nebo jiný charakter. Ve směnečných vztazích se projevují některé specifické rysy vyplývající z povahy směnky jakožto cenného papíru.⁹

3.4. Specifika směnečných vztahů

Abstraktnost. Abstraktní charakter směnečných vztahů znamená jejich úplnou nezávislost na kauzálním vztahu, který způsobil jejich vznik. Směnka může být vydána jako prostředek placení nebo zajištění, ale tyto skutečnosti na ni nemusí být uvedeny a ani nejsou povinné. Abstraktní povaha směnečného vztahu je charakteristická pro směnku a usnadňuje její oběh, rozšířené využití a rychlejší vymáhání směnečného nároku v soudním nebo rozhodčím řízení.

Avšak v některých situacích může kauza spojená se směnkou přesto ovlivnit právní důsledky. Text směnky znějící např. „za tuto směnku zaplaťte na řad pana Nováka, pokud předloží fakturu č. 20240216“ vyjadřuje i kauzu, způsobuje však naprostou neplatnost takové listiny jako směnky, protože činí příkaz podmíněným,

⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikováno v časopise Soudní rozhledy, 2000, č. 2, s. 50.

a to v rozporu s čl. I § 1 bod 2 ZSŠ. Uvedení kauzy na směnce není automaticky ze zákona nepřipustné, ale i dobře míněná poznámka (ve směnečné terminologii označována jako doložka) obsahující nějakou informaci může být interpretována jako podmínka a tím pádem může učinit neplatnost směnky.

Naopak doložkou přípustnou je poznámka určená směnečníkovi, ve které emitent uvádí, proti jaké vzájemné pohledávce má být směnečníkem směnka akceptována.

Abstraktnost směnečných vztahů se také odráží v oblasti procesněprávní. I když jsou směnečné vztahy spojeny s určitou kauzou (například směnka jako prostředek zaplacení kupní ceny), jsou považovány za samostatné, což může mít vliv na soudní proces. Pokud kauza spojená se směnkou zanikne, měla by zaniknout i samotná směnka. Proto je možné v případném sporu namítat zánik kauzy. Kauzální námitky jsou také součástí argumentace v směnečném soudním řízení a mohou bránit žalovanému před vydáním směnečného platebního rozkazu nebo rozsudku k placení.

Nicméně, R. Chalupa uvádí, že „obsahová nezávislost směnečného vztahu může mít svá omezení, zejména pokud jde o možnost obrany směnečného dlužníka proti výkonu směnečného práva založeného na skutečnostech mimo samotný směnečný vztah.“¹⁰ I když má závazek ze směnky abstraktní charakter, dlužník může proti majiteli směnky učinit námitky vycházející z jejich společných vztahů.¹¹

Relativnost. Vztah mezi účastníky směnky není vztahem absolutním; to znamená, že nepůsobí erga omnes, ale pouze mezi konkrétně určenými účastníky, tedy inter partes. Nicméně, směnky nezakládají typické synallagmatické vztahy, kde práva a povinnosti mezi účastníky jsou vždy vyvážené. Relativita směnečných vztahů se dále projevuje v ujednáních o rozhodci, kde je zavázána pouze smluvní strana rozhodčí smlouvy, nikoli všichni účastníci směnky. Toto může mít za následek, že někteří dlužníci budou zavázáni rozhodčí smlouvou a jiní nikoli, což může vést k tomu, že někteří dlužníci mohou být žalováni v rámci rozhodčího řízení, zatímco jiní ve standardním soudním řízení.

¹⁰ CHALUPA, R. Základy směnečného práva. Praha: Linde, 2003, s.81.

¹¹ PELIKÁNOVÁ, R. Platební rozkaz, Praha: Linde Praha a. s., 2000, s. 160.

Majetková povaha. Vztahy vycházející ze směnek vykazují v zásadě majetkovou povahu. Hlavním účelem vydání směnky je splacení určité částky, což je zdůrazněno i v článku I § 1 ZSŠ. Naopak obsahem směnečného vztahu nejsou osobní ani jiná věcná plnění.¹²

Pluralita směnečných účastníků. Pokud jde o možnost, že více osob vystupuje zároveň ve stejné úloze na směnce, zákon se nevyslovuje jednoznačně. Nicméně z lingvistického hlediska je situace relativně jasná, neboť zákon mluví o podepisování se na směnku pouze v jednotném čísle, což naznačuje, že v jedné úloze může vystupovat pouze jedna osoba, buď fyzická či právnická. Dřívější teorie a praxe se vyjadřovaly nejednotně k existenci vícero účastníků ve směnečných vztazích avšak současná soudní praxe se k této možnosti obvykle staví pozitivněji. Pakliže jednotlivé účastníky ve směnečném vztahu chápeme jako individuální subjekty, pak u většiny z nich pluralita přináší určité komplikace, které však nejsou zásadní. Existují však situace, kdy pluralita není vhodná či dokonce nemožná.

Pluralita účastníků může být buď alternativní, kde je zavázán každý účastník pouze za sebe, nebo kumulativní, kde jsou všichni účastníci zavázáni společně. Vzhledem k charakteru směnečných závazků a jejich jednotnosti a určitosti bude vždy možná pluralita kumulativní. Tento koncept může zahrnovat veškeré společné závazky nedílné, což je sice právně možné zejména u peněžních závazků, ale v praxi obtížně realizovatelné. Tato nedílnost by neměla být zaměňována se solidaritou závazků, protože solidarita nevylučuje možnost uplatnění dluhu vůči několika dlužníkům najednou. Alternativní pluralita u subjektů jako je vystavovatel, remitent, indosant, příjemce a další, přináší otázky ohledně toho, komu skutečně svědčí právo ze směnky a vůči komu je dotčený subjekt oprávněn.

Na první pohled se tento problém nevyskytuje u směnečníka, který není zavázán. Nicméně s ohledem na Čl. I. § 22 odst. 1 ZSŠ, který stanoví povinnost předložit směnku k přijetí, se zde objevuje otázka více směnečníků. Je třeba, aby práva ze směnky byla vymáhána a nároky uplatňovány vůči všem zavázaným osobám. Tento problém je výrazný zejména u vistasměnek a lhůtních vistasměnek, kdy je nutné předložit směnku ke splacení všem subjektům zavázaným ve stejný den, nebo ke přijetí všem směnečníkům nebo vystavovatelům příslušné směnky.

¹² CHALUPA, R. Základy směnečného práva. Praha: Linde, 2003, s.81.

Zvláště u lhůtních vlistasměnek existují pochybnosti o možnosti plurality. Naopak, i při více směnečnících by stačilo, kdyby směnku přijal alespoň jeden z nich, který by však byl zavázán. V případě vícero příjemců by směnka musela být předložena všem zúčastněným, pokud mají být zachována jejich vzájemná práva.

Je zřejmé, že pokud má směnka více směnečníků, může mít i více akceptantů. Mluvíme zde o spoluakceptu v širším smyslu. Zvláštním případem je situace, kdy každý směnečník přijímá směnku jen na určitou část směnečné sumy, čímž by byla směnka přijata postupně. Historicky byl spoluakcept připouštěn jako situace, kdy vedle směnečníka akceptuje směnku rovněž jiná osoba, a to pouhým podpisem na líci směnky. Avšak dnešní právo uznává podpis na líci směnky nikoli v postavení avalisty směnečníka, nýbrž jako avalisty vystavovatele nebo trasanta. Spoluakcept by tak musel vyjádřit souhlas se směnečníkem, jenž směnku již přijal. Pokud by se jednalo o podpis avalisty, měl by po vyplacení směnky směnečný nárok podle Čl. I. § 32 odst. 3 ZSŠ. V případě spoluakceptanta by vypořádání mezi nimi probíhalo bez jakýchkoli nároků ze směnky.

Stejný princip by platil i pro vícero vystavovatelů směnky, kteří by museli předložit směnku všem. Spoluakcept by zde nebyl možný. Z hlediska výkonu práv ze směnky by se eliminovaly problémy s postihem trasantů, kteří by byli zodpovědní pouze za splacení směnky. Pro vystavitele však bude společným problémem případ, kdy se na směnce budou vyskytovat nevyplněné avaly nebo intervenient neoznačí osobu, za níž intervenue.

Složitější situace nastává u remitentů. Nicméně z hlediska legitimace by remitenti stojící vedle sebe neměli mít potíže, jelikož práva ze směnky může uplatnit kdokoli, kdo drží dokument. Pokud jsou oba uspokojeni prostřednictvím jednoho z nich, a tudíž vrátí směnku proti placení, nikdo další už nemůže uplatnit nároky ze stejného dokumentu. Avšak pokud dlužník zaplatí jednomu a následně se nevypořádá s druhým, může čelit riziku opakovaného uplatnění nároků ze stejné směnky jiným remitentem. Dlužník však není povinen zabývat se dohodami mezi remitenty o rozdělení výtěžku ze směnky ani je následně respektovat.

Obecně platí, že pluralita účastníků na směnce může zahrnovat i více akceptantů, což lze chápat jako spoluakcept v širším smyslu. Zvláštní situace by vznikla, kdyby každý remitent akceptoval směnku pouze ve výši částky odpovídající jeho podílu, čímž by docházelo k postupnému akceptování celkové

sumy. Je zřejmé, že v takovém případě by bylo třeba vypořádat se s každým remitentem zvlášť.

Aktivní a pasivní solidarita. Aktivní solidarita označuje situaci, kdy je ve vztahu více věřitelů. U směnek však tato situace nenastává. Z čl. I, § 1 ZSŠ vyplývá, že základní náležitostí směnky je „jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno“, tedy jméno remitenta v jednotném čísle, nikoliv označení v množném čísle. Převodem směnky se stává indosatář nebo postupník novým majitelem, původní majitel (*indosant nebo u cese postupitel*) se stává nepřímým dlužníkem ze směnky.

Rozlišení mezi přímými a nepřímými dlužníky u směnky neznamená jejich solidární závazek, jelikož vztahy mezi nimi nejsou vždy souřadné. Ti nejsou v rovnocenné pozici, ale jsou postaveni spíše hierarchicky. Po nepřímém dlužníkovi lze požadovat platbu směnky až poté, co nastanou podmínky pro nepřímý postih, zejména pokud přímý dlužník neplatí. Po tomto okamžiku však lze žalovat všechny dlužníky najednou, a to i v rozhodčím řízení, takže žalovanou stranou mohou být všichni nebo jen někteří dlužníci podle výběru žalobce.¹³

I když jsou všichni dlužníci ze směnky zavázáni solidárně a nerozdílně podle čl. I, § 47 odst. 1 ZSŠ, platí pro ně odlišná pravidla regresi než v obecném právu. Směnečné právo umožňuje, aby se solidárně zavázaní dlužníci vypořádali mezi sebou. Proto platící dlužník může požadovat náhradu od ostatních spoludlužníků, a to již pouze podle jejich podílů. Podle čl. I, § 47 odst. 3 ZSŠ se dlužník, který zaplatil, stává věřitelem ze směnky a může uplatnit nároky proti svým předchůdcům ze směnky, kteří jsou mu opět zavázáni solidárně. Takto může probíhat postupný postih, dokud platící dlužníci nacházejí další předchůdce ve směnce.

Pokud jde o postavení rukojmích, čl. I, § 32 odst. 3 ZSŠ stanoví, že předchůdcem rukojmího, který směnku zaplatil, je dlužník, za kterého se zaručil, a osoby zavázané tomuto dlužníkovi. Rukojmí, který se zaručil za určitého dlužníka, nemá nárok na regres proti jinému rukojmímu, který se také zaručil za stejného dlužníka.

¹³ CHALUPA, R. Základy směnečného práva. Praha: Linde, 2003, s. 92.

Předložení směnky k placení. Všechny směnky bez výjimky vyžadují, aby je jejich držitel předložil k zaplacení osobě, která je směnkou k placení určena. Čl. I § 38 ZSŠ neuvádí explicitně směnky splatné na viděnou, jelikož tyto směnky se stávají splatnými až v okamžiku, kdy jsou předloženy na viděnou. Pokud by nebyly předloženy, splatnost by nenastala. Naopak, splatnost u ostatních typů smének, jako jsou lhůtní vistasměnky, datosměnky a fixní směnky, nastává s uplynutím stanovené lhůty nebo v okamžiku označeném na směnce. Splatností získává majitel právo na zaplacení směnky od určené osoby. Jelikož směnka jako cenný papír může obíhat volně, dlužníci nemají jiný způsob, jak zjistit, kdo je aktuálním majitelem směnky při její splatnosti, než že jim bude fyzicky ukázána. Předložení směnky tedy umožňuje dlužníkům přímou identifikaci majitele a jeho oprávnění požadovat platbu.

Předložení směnky k placení má především charakter kvalifikované výzvy k platbě, která je vždy zaměřena na konkrétní osobu určenou k placení. Vedle toho v souladu s ustanovením Čl. I § 53 ZSŠ slouží i jako zajišťovací institut, kterým si majitel uchovává svá práva na směnečný postih. Tato povinnost předložit směnku k placení je absolutní a nelze se jí zbavit žádnou doložkou. Prezentace směnky má funkci zachování práv vůči dlužníkům nepřímým, nikoli přímým. Přímá práva nejsou vázána na předložení směnky k placení. V případě odmítnutí nebo nepřijetí směnky je však majitel povinen učinit protest, kterým se tyto události zdokumentují. Tato povinnost platí obecně a pouze doložka "bez protestu" může od této povinnosti osvobodit. Nicméně ani tato doložka nezakazuje provedení protestu.

Zároveň má protest funkci důkazní, a sice že směnka byla řádně a včas předložena k přijetí nebo k placení a že příjemce nebo jiná určená osoba odmítla směnku zaplatit. Bez této doložky je protest jediným možným důkazem. To neznamená, že předložení směnky k placení neprobíhá. Řádné předložení má vztah ke všem dlužníkům. Co se týče povinností dlužníků, to, že nemusejí provádět žádné platební operace bez předchozí předložení směnky, neznamená, že nemají povinnost ji zaplatit. Podepsáním směnky se zavázali, že ji při splatnosti uhradí majiteli. Proto musí jednat tak, aby majiteli směnky, který ji předloží, byl vyplacen příslušný obnos ze směnky vyplývající př. Jejich povinností je umožnit předložení směnky v platebním místě a mít příslušné finanční prostředky k dispozici.

Protestace směnky je formálním potvrzením skutečností, které mají zásadní význam pro uplatnění postihových práv vyplývajících ze směnky. Oprávnění k protestaci směnky přísluší notářům. Existuje několik typů protestů směnek, z nichž nejčastější je protest pro neplacení směnky. Pro uplatnění sankčních opatření (proti nepřímým dlužníkům ze směnky) je nezbytné prokázat, že směnka byla řádně předložena k placení a nebyla uhrazena. K doložení této skutečnosti slouží institut protestu - vyhotovení veřejného dokumentu notářem, soudem nebo místním úřadem.

Na žádost majitele směnky vykoná notář směnečný protest. Majitel tak formálně prokazuje neúspěch předložení směnky k přijetí nebo k uhrazení. Protestace směnky není povinná (ale je aplikovatelná) v případech, kdy je směnka označena údajem „bez protestu“.

Příklad:

Pan Maršálek má od pana Marečka podepsanou směnku, podle které se pan Mareček zavazuje dne 20. 09. 2023 uhradit 10.000,- Kč na adrese svého bydliště. Vzhledem k tomu, že pan Maršálek u pana Marečka neuspěl, protože mu v domě nikdo neotevřel, požádal notáře o sepsání protestu pro neplacení směnky. Dne 21. 09. 2023 se notář dostavil se směnkou na místo placení - adresu bydliště pana Marečka, ale rovněž mu nebylo otevřeno, a tak i o tomto neúspěšném pokusu předložit směnku k uhrazení sepíše protestní listinu. Následně může majitel směnky vykonat směnečný postih, tedy žádat o zaplacení další osobu, která se případně zavázala směnečně na rubopisu směnky, nebo podat návrh k příslušnému soudu na vydání směnečného platebního rozkazu.¹⁴

Při zvažování termínu splatnosti směnky je klíčové rozlišovat mezi dnem splatnosti, tedy dnem, kdy končí stanovená lhůta, nebo (v případě fixních směnek) dnem, který je na směnce označen jako den splatnosti. Každý takto stanovený den může být považován za den splatnosti. Nicméně, v souladu s ustanovením čl. I § 72 odst. 1 ZSŠ, je možné předložit směnku k placení pouze v pracovní den. Pokud tedy den splatnosti připadá na jiný než pracovní den, může být směnka předložena nejbližší následující pracovní den. Platebním dnem směnky tedy může být den splatnosti, za předpokladu, že se jedná o pracovní den; v opačném případě bude

¹⁴ Protestace směnek. V: nkcr.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

platebním dnem nejbližší pracovní den. Dále je důležité rozlišovat prezentační dny, které zahrnují den platební (nikoliv nutně den splatnosti) a následující dva pracovní dny. Majitel směnky tak má k dispozici celkem tři po sobě jdoucí pracovní dny pro prezentaci. Mezi tyto dny mohou být vsunuty dny, kdy není možné směnku předložit. Předložení směnky mimo tyto stanovené prezentační dny není sice zakázáno, ale může být provedeno pouze se souhlasem osoby, které má být směnka předložena, například pokud je ochotna zaplatit i v sobotu. Stejně tak je třeba brát v úvahu čas předložení směnky, který sice není explicitně stanoven, ale běžné prezentační hodiny jsou považovány za dobu od devíti do osmnácti hodin, což odpovídá době protestu.

Prezentaci směnky provádí osoba oprávněná vykonávat práva ze směnky. Tato osoba může být remitent uvedený na přední straně směnky, pokud není směnka převedena, nebo indosatář uvedený na posledním rubopisu, pokud je podepsána nepřetržitou řadou rubopisů, včetně indosatářů zmocňovacích nebo zástavních. U rektasměnek může být prezentantem buď remitent, nebo osoba, na kterou byla převedena práva ze směnky písemnou smlouvou. Dále může směnku předložit zákonný zástupce výše uvedených osob, a to i na základě písemné plné moci. Pokud je majitelem směnky insolventní osoba, může směnku předložit samotný úpadce nebo insolvenční správce, protože inkaso směnky zvyšuje likvidační aktiva v konkursu a není tedy v rozporu s právy věřitelů. Pokud legitimní majitel zemře, může směnku předložit dědic, který ji zdědil, nebo správce dědictví, pokud nebylo rozhodnuto o dědictví. Směnky zabavené v mobiliární exekuci musí být předloženy vykonavatelem.

Směnka se předkládá osobě, která je určena k jejímu zaplacení. Prezentátem je tedy příjemce, který svým podpisem potvrdil, že směnku při splatnosti zaplatí. Pokud není směnka akceptována, stále platí povinnost platby pro osobu označenou jako směnečník, i když není podepsána na směnce. Směnka s domicilací je předložena pouze umístěnci. Avalista přímého dlužníka není přímo prezentantem směnky. Pokud je avalista zároveň umístěncem, směnka mu je předložena jako umístěnci, nikoliv jako rukojmímu, ale má povinnost ji zaplatit. Předložení směnky avalistovi není účinné k zachování práv na postih, ale je nutné pro účely upomínání. Směnku lze avalistovi předložit i mimo prezentační dny, ale toto předložení nemá účinky zachování práv na postih, ačkoli avalista má právo na kvitanci (písemné

potvrzení vystavené věřitelem osvědčující splnění dluhu – zpravidla peněžitého – dlužníkem). Nepřímým dlužníkům se směnka nikdy nepředkládá, ale mohou ji zaplatit na výzvu majitele.

Pokud existuje více směnečníků, příjemců nebo vystavovatelů vlastní směnky, je nezbytné postupně předložit směnku každému z nich. Nicméně, jakmile směnku některý z nich zaplatí, není již nutné ji předkládat dalším. Pokud je platba částkou menší než celková směnečná suma, je třeba předkládat směnku dalším osobám, dokud nebude úplně vyplacena. Směnka je předána poslednímu plátcí.

Práva ze směnky zcela zanikají okamžikem, kdy je zaplacená určenou osobou nebo osobami, s výjimkou avalisty, který má nárok podle ustanovení čl. I § 32 odst. 3 ZSŠ. Pokud jde o platbu jedním z příjemců apod., nevznikají mu žádná práva ze směnky vůči dalším spoludlužníkům. O vypořádání mezi nimi by se muselo rozhodnout podle obecných právních předpisů.

Účelem předložení směnky je její úhrada, ke které je povinen dlužník v platebním místě. Prezentace tedy probíhá v platebním místě. V jiných případech je třeba souhlasu dlužníka nebo jiné osoby, které má být směnka předložena. Jestliže je platební místo specifikováno, musí být směnka předložena právě tam. Pokud je místo určeno obecně, je třeba stanovit adresu v rámci tohoto platebního místa. Jestliže se jedná o provozovnu prezentáta, je tímto místem především místo, kde provozuje svůj podnik. Pokud takové místo není k dispozici, je místem placení jeho bydliště nebo sídlo. Prezentaci směnky nebrání, i když není možné vypátrat adresu provozovny, bydliště nebo sídlo prezentáta. Stejně tak nevádí skutečnost, že dotyčný není k dispozici nebo není přítomen, jelikož neodpověděl na pokusy o kontakt. Omezená presentační doba ve větších městech by ani neumožnila detailní průzkum. Prezentací místo tedy bude vždy jedno, buď v provozovně, bytě nebo sídle. V případě obtíží s určením místa platby se situace řeší shodně jako v případě, kdy je majitel zastížen a odmítne zaplatit směnku.

Prezentační povinnost se vztahuje i na vlastní směnku (čl. I § 77 odst. 1 ZSŠ). Prezentátem v tomto případě bude výstavce vlastní směnky. Jestliže je směnka umístěna, prezentantem bude umístětec.

Pokud směnka není při splatnosti předložena k placení, jedná se o porušení zákonné povinnosti majitele. Ve vztahu k přímým dlužníkům, ale za toto porušení

nevzniká majiteli žádná sankce. Pokud majitel nepředloží směnku k placení ve lhůtě, které stanoví zákon, dojde k úplnému zániku práv ze směnky pouze proti dlužníkům nepřímým.

3.5. Subjekt, objekt a obsah směnečných vztahů

Subjekt. Jak již bylo zmíněno, směnka obvykle zahrnuje více účastníků, jejichž vztahy lze rozdělit na základní a rozšířené. S komplexností těchto vztahů souvisí i složitost v případném řešení sporů prostřednictvím rozhodčího řízení. Účastníky směnky jsou výstavce, remitent (osoba, v jejíž prospěch je směnka vystavena), směnečník (osoba zatím nezavázána ze směnky), akceptant (osoba, která přijala směnku a je shodná se směnečníkem), rukojmí (osoba nebo osoby, které se zaručují za platbu směnky za jiné již zavázané dlužníky). Intervenienti jsou další účastníci, kteří proplatili nebo přijali směnku pro ochranu jiných účastníků před případnými sankcemi. Domiciliát je někdy uveden na směnce, ale není přímým účastníkem směnečných vztahů; spíše slouží jako médium, skrze které bude směnka proplacena.

Každý nový účastník, který se připojí ke směnce, zakládá nový vztah s již zavázanými účastníky směnky. Rozšíření vztahů směnky by vyžadovalo ustanovení možnosti řešení případné nesolventnosti směnečných dlužníků rozhodčí smlouvou, aby bylo možné projednat nároky ze směnky v rámci rozhodčího řízení. Toto však může být problematické, neboť ke vzniku závazku nového účastníka stačí pouze jeho jednostranný právní akt - podpis (samozřejmě s dodržáním formálních požadavků), zatímco pro uzavření rozhodčí smlouvy je třeba vzájemné dohody s každým předchozím účastníkem, což není vždy realizovatelné kvůli oběhu směnky. Řešením je uzavření rozhodčí smlouvy distančním způsobem podle § 3 odst. 1 ZRŘ.

Objekt. Objektem vztahů, které vyplývají ze směnky, se rozumí jak její přímý, tak nepřímý obsah. Přímým předmětem je chování účastníků. Nepřímým předmětem je pak hodnota přímého předmětu, tedy finanční částka.

Obsah. Obsahem směnečných vztahů jsou vzájemná práva a povinnosti zúčastněných stran. Směneční věřitel má zejména právo předložit směnku k placení, akceptovat cizí směnku a následně ji přijmout, a samozřejmě právo na plnění dle obsahu směnky. Dále je mu obecně umožněno vlastnit, držet, převádět a v případě potřeby zničit směnku (tato skupina práv je obvykle označována jako

vlastnická triáda). Kvůli charakteru směnky jako cenného papíru jsou typická také práva na vyhotovení kopií a opisů směnky a připojení přívěsku. V případě, že dojde ke ztrátě směnky, má směneční věřitel právo požadovat umoření původní směnky. Mezi jeho povinnosti patří protestace a notifikace, stejně jako povinnost vydat dlužníkovi protiplenění a přijmout kvitanci, pokud dlužník směnku uhradí.

Naopak, povinností směnečního dlužníka je řádně uhradit směnku, a to v plné výši a na stanoveném platebním místě, a to v den její splatnosti. Pokud nedojde k řádnému splnění této povinnosti, směneční věřitel hledá alternativní způsoby, jak svou pohledávku vymoci. Může směnku převést na jiného majitele (často za úplatu), nebo se obrátit na soud či rozhodčí soud nebo ad hoc rozhodce s žalobou.¹⁵

3.6. Vznik a zánik směnečných vztahů

V ZSŠ nenajdeme explicitní definici směnečního závazku. Proto je nutné obrátit se k obecné právní úpravě, která však také neposkytuje přesnou definici závazku. Můžeme však vycházet z občanského zákoníku, který poskytuje definici závazkového právního vztahu, z něhož věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek. Hlavními charakteristikami tohoto vztahu jsou pohledávka a dluh, a subjekty, jimiž jsou věřitel a dlužník.

Pokud aplikujeme tuto definici na směnečný závazek, můžeme dojít k závěru, že směnečný závazek je právní vztah, ve kterém majitel směnky (věřitel) získává právo na zaplacení směnečné sumy od směnečně zavázaného (dlužníka), který má povinnost tuto sumu uhradit.

Směnečný závazek vzniká v okamžiku, kdy je platná a řádná směnka předána majiteli. K tomu je nutné splnit několik podmínek, včetně formální dokonalosti směnky (správné vyplnění a umístění všech náležitostí), způsobilosti subjektů a předmětu směnky. Při přistoupení dalších dlužníků k závazku je třeba, aby provedli své směnečné prohlášení a předali směnku majiteli.

Zánik směnečního vztahu nastává po splnění závazku, což zahrnuje zaplacení u přímého dlužníka a individuální zaplacení u nepřímých dlužníků (jednotlivě u každého z nich), nebo nedodržení podmínek prezentace směnky, neakceptování nebo nepřijetí směnky. Zánik může také nastat zničením samotné

¹⁵ CHALUPA, R. Základy směnečního práva. Praha: Linde, 2003, s. 87.

směnky nebo jinými obecnými způsoby uvedenými v občanském zákoníku (například započtením, dohodou nebo narovnáním).

4. Uplatnění nároku ze směnky

4.1. Protestace směnek

Směnečný protest představuje písemné, kvalifikované potvrzení, že byl určitý účastník směnečného vztahu, obvykle dlužník, vyzván k určitému plnění, typicky k úhradě směnky, a toto plnění nebylo poskytnuto. Zákon specifikuje obsah takového potvrzení a kruh orgánů, které jsou oprávněny takový dokument vyhotovit v čl. I § 79 a 80 ZSŠ. Mimo svého důkazního účelu slouží protest také jako zachovávací úkon, přičemž prvním takovým úkonem je prezentace směnky. V případě, že vlastník směnky neprovede protest, může to v některých situacích vést ke ztrátě práv vyplývajících ze směnky, jako je například zánik práv vůči nepřímým dlužníkům z důvodu zmeškání lhůt pro protestaci dle § 53 odst. 1 ZSŠ.

Vlastník směnky může být od protestační povinnosti osvobozen, pokud je ve směnce uvedena doložka „bez protestu“ nebo jiná podobně znějící doložka. Někdy vlastníka od povinnosti protestovat osvobozuje i zákon sám, například v případě, že protest pro neplacení není nutný, pokud byla směnka již dříve protestována pro nepřijetí dle § 44 odst. 4 ZSŠ. Protestaci směnky mohou provádět soudy, notáři a dříve „místní národní výbory“, což dnes odpovídá obcím, přičemž v praxi se nejčastěji setkáváme s notářským protestem.

Zákon rozlišuje několik typů protestů, přičemž nejčastějším je protest pro neplacení dle čl. I § 44 odst. 1 a 3 ZSŠ, kdy je směnka řádně předložena v platebním místě osobě označené jako přímý dlužník, která byla řádně vyzvána k platbě, ale směnku nezaplatila, nebo zaplatila pouze částečně. Protestát může zaplatit směnku na výzvu protestního orgánu a protestní orgán je povinen přijmout nabízené plnění a předat výplatci směnku spolu s potvrzením o zaplacení.¹⁶

4.2. Soudní řízení

V případě soudního řízení týkajícího se sporu ze směnky, zná český právní řád dva typy řízení, a sice standardní nezkrácené řízení a zkráceným soudním řízením, jehož výsledkem je vydání směnečného platebního rozkazu.

¹⁶ KOTÁSEK, J. Protestace směnky. 2006.V: is.muni.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

V praxi bývá běžnou praxí uplatňování práv vyplývajících ze směnky prostřednictvím směnečného platebního rozkazu, i když práva ze směnky mohou být uplatněna stejně jako v jakémkoli jiném soudním řízení. Uplatnění těchto práv v nezkráceném řízení se objevuje jen zřídka, což může být způsobeno tím, že tento způsob řízení neposkytuje žalobci žádné výhody ve srovnání se zkráceným řízením. Ve skutečnosti může být pro žalobce plné řízení časově i finančně náročnější při vymáhání jeho práv ze směnky.

Řízení o nárocích ze směnky se nijak neliší od obvyklého postupu řešení sporů, které nesouvisejí se směnkami. Pokud v nezkráceném směnečném řízení soud nepřistoupí k zastavení řízení, odmítnutí žaloby nebo schválení soudního smíru, rozhodne vynesáním rozsudku.

4.2.1. Zvláštnosti směnečného řízení

Soudní řízení ve věcech směnečných je zahájeno stejným způsobem jako jiná sporná řízení, tedy podáním návrhu jedné ze stran sporu. Standardní formou podávaného návrhu je směnečná žaloba, kterou si žalobce klade za cíl dosažení vydání směnečného platebního rozkazu.

Mezi zvláštní podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu podle § 175 odst. 1 OSŘ patří předložení originálu směnky a dalších důležitých dokumentů, které jsou potřebné pro uplatnění práv.¹⁷ K těmto dokumentům mohou patřit například protestní listiny, pokud se vztahují k právům vůči nepřímým dlužníkům nebo v případě, že se práva z lhůtních vistasměnek uplatňují před uplynutím jejich splatnosti podle čl. 1 § 35 ZSŠ, pokud nebylo datování jejich akceptování nebo vidování.¹⁸ Dále může být potřebné předložit dokumenty týkající se přechodu nebo převodu rektasměnek, plné moci nebo jiné listiny, které se liší podle specifik daného případu.

Směnka slouží jako důkaz legitimacy a bez ní nelze prokázat oprávnění žalobce. Je důležité mít jistotu o legitimaci žalobce nejen v momentě podání žaloby, ale i během celého procesu. Aby se zabránilo jakýmkoliv převodům směnky a změně v legitimitě bez souhlasu soudu, směnka je během celého řízení vyjmuta z

¹⁷ SVOBODA, K. Občanský soudní řád. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 735

¹⁸ KOVARÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 476.

oběhu a uschována u soudu, což představuje jedinou možnost, jak zajistit stálost legitimace žalobce.¹⁹

4.2.2. Zkrácené rozkazní řízení

Jedním z přístupů k řešení a posuzování sporů týkajících se směnek je zkrácené rozkazní řízení. Tento způsob představuje zjednodušenou variantu procesu, kde se klade důraz především na rychlost a úspornost celého postupu. Podle Z. Kovaříka se v tomto řízení projevuje jak abstraktnost, nespornost a přímý charakter směnečných závazků, tak i nutnost rychlého oběhu směnek a flexibilní možnost mobilizace finančních prostředků, které jsou směnkou garantovány.²⁰

Jako hlavní přednost směnečného rozkazního řízení se jeví jeho efektivita a nízké náklady. Soud rozhoduje na základě předložené žaloby a souvisejících dokumentů, aniž by bylo potřeba vyhlášovat jednání nebo provádět dokazování, a vydává tzv. směnečný platební rozkaz.

4.2.2.1. Směnečný platební rozkaz

Směnečný platební rozkaz má povahu meritorního rozhodnutí ve věci, které ukládá žalovanému povinnost uhradit specifikovanou částku do 15 dní od obdržení rozkazu či v téže lhůtě podat námitky.²¹

Podle čl. I § 47 ZSŠ může mít závazek ze směnky současně více dlužníků, kdy je tento závazek společný a solidární. Žalobce má možnost uplatnit práva ze směnky proti jednomu, několika nebo všem dlužníkům současně, a směnečný platební rozkaz proto může být vydán proti více žalovaným, přičemž každý z nich má nezávislé postavení v řízení.²²

Co se týče doručování směnečného platebního rozkazu, to má pro obě strany sporu zásadní význam, avšak pro žalovaného je doručení tohoto rozkazu klíčové. Doručení směnečného platebního rozkazu žalovanému představuje jeho první interakci se soudem a obeznámení se s předmětem soudního řízení. Soud zároveň s doručením rozkazu zasílá žalovanému i žalobu, pokud již nebyla doručena. Neaktivita žalovaného vůči směnečnému platebnímu rozkazu by vedla k

¹⁹ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 474-475.

²⁰ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 473.

²¹ KOVAŘÍK, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie. 2000, č. 10, str. 13

²² KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 480.

nežádoucím procesním důsledkům žalovaného, tj. k nabytí právní moci a vykonatelnosti rozkazu. Žalovaný musí reagovat aktivní obranou, která zahrnuje podání námitek v reakci na obsah doručeného směnečného platebního rozkazu. Proto OSŘ specifikuje pravidla pro doručování směnečných platebních rozkazů, požadující, aby byly doručeny přímo do rukou žalovaného, přičemž náhradní doručení je vyloučeno podle § 175 odst. 1 OSŘ.

Nelze-li směnečný platební rozkaz doručit žalovanému, soud tento rozkaz zruší. To nemá vliv na platnost směnečného platebního rozkazu vydávaného proti osobám, kterým byl rozkaz úspěšně doručen.²³

4.2.3. Klady a zápory využití soudního řízení

V kontextu směnečného rozkazního řízení se směnečný věřitel ocitá ve výhodné situaci, pokud má k dispozici platnou směnku, kterou je třeba přiložit k podané směnečné žalobě. Na druhé straně, směnečný dlužník se nachází v méně výhodné pozici, především kvůli omezené patnáctidenní lhůtě určené pro přípravu jeho procesní obrany formou námitek vůči směnečnému platebnímu rozkazu. Možnost předložit jakékoliv další nároky mimo ten, který je přímo odvozen ze směnky, je v rámci směnečného rozkazního řízení výrazně omezena. Při posuzování vydání směnečného platebního rozkazu se soud řídí výhradně směnkou jako jediným důkazem, na jehož základě se určuje maximální výše nárokované částky.²⁴

Omezení žalovaného v předkládání věcně relevantních námitek během směnečného rozkazního řízení je dáno krátkým časovým obdobím, což vede k výrazné nerovnováze procesních práv mezi účastníky ve prospěch žalobce. Zákonná lhůta pro žalovaného, která začíná běžet s doručením směnečného platebního rozkazu, může být v určitých případech nedostačující pro vytvoření adekvátní obrany v tomto typu řízení.²⁵

4.3. Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení, známé také jako arbitráž, představuje alternativní metodu řešení majetkových sporů mimo tradiční soudní proces, kde vystupují nezávislí a

²³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 7. 2006, sp. zn. 5 Cmo 275/2006

²⁴ PAŘÍZEK, I. Směnka a rozhodčí řízení. Právní rozhledy. 2002, roč. 10, č. 1, s. 10.

²⁵ CHALUPA, I. REITERMAN, D.. Cenné papíry: základy soukromého práva. IV. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 25.

neustranní rozhodci. Tato forma řešení sporů je charakterizována svou nevěřejností a rychlostí.

Arbitráž tradičně nachází uplatnění v obchodní sféře, a to díky současné právní úpravě neomezující se již na mezinárodní obchod, ale upravující i obchod tuzemský. Rozhodčí řízení může probíhat buďto jako „ad hoc“ řízení před jedním nebo více arbitry vybranými pro konkrétní spor stranami, nebo jako řízení před institucionálním rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona.²⁶

4.3.1. Rozhodčí smlouva

Pro projednání sporu v rámci rozhodčího řízení je nutné mít platně uzavřenou rozhodčí smlouvu. Tato smlouva odklání pravomoc obecných soudů ve prospěch rozhodce, což znamená, že pravomoc soudů je převedena na rozhodce, aby projednal spor. Nicméně i v případě, že jedna ze stran rozhodčí smlouvy podá žalobu k obecnému soudu poté, co spor vznikl, existence smlouvy není překážkou pro projednání sporu v soudním řízení. Soud není povinen z toho, že smlouva existuje, vyvodit jakékoli závěry.

Námítku k pravomoci rozhodce musí vznést účastník sporu (žalovaný) již při prvním úkonu v řízení v souladu s OSŘ. Dokonce i když směneční účastníci uzavřeli rozhodčí smlouvu, mohou se v průběhu soudního řízení dohodnout, že na pravomoci rozhodce již netrvají.

Rozhodčí smlouva může být ve formě rozhodčí doložky, která se týká sporů, které teprve mohou vzniknout v budoucnosti, smlouvy o rozhodci, která se vztahuje na již vzniklé spory, nebo univerzálního kompromisu, který se týká všech budoucích sporů mezi stranami (dále jen jako „rozhodčí smlouva“). Možnost uzavření univerzálního kompromisu není často v literatuře zmíněna a někdy je sporná kvůli nejednoznačnosti předmětu smlouvy. Nicméně jejím účelem je projednání „všech“ sporů mezi stranami.

Rozhodčí smlouva musí nutně obsahovat identifikaci stran, určení předmětu řízení, určení rozhodce a volitelně místo a procesní postup v rozhodčím řízení. Volitelně může také obsahovat ustanovení o vyloučení projednávání sporů

²⁶ O rozhodčím řízení. V: soud.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

týkajících se směnky, o vyloučení přenosu práv z rozhodčí smlouvy na nástupce, nebo o dohodnutí přezkoumání rozhodčího nálezu.

4.3.1.1. Povaha rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva je právním jednáním, které má jak hmotněprávní, tak procesněprávní dopady, čímž se řadí mezi smíšené smlouvy. Existuje několik názorů ohledně charakteru rozhodčí smlouvy. F. F. Zoulík tvrdí, že „rozhodčí smlouva není smlouvou hmotněprávní, protože nereguluje žádné konkrétní plnění, které by tvořilo obsah závazků podle občanského zákoníku, ale slouží jako předpoklad pro vznik specifického procesního vztahu.“²⁷ Prorogace ve prospěch rozhodce má především procesní charakter a dopady. ZRŘ, který upravuje rozhodčí smlouvu, je také předpisem procesním. Z tohoto hlediska nelze případné vady rozhodčí smlouvy postihovat sankcemi podle občanského zákoníku.

Jiný názor má J. Macur, který tvrdí, že „i když má rozhodčí smlouva převážně procesní charakter, může být postižena neplatností, protože pojem neplatnosti smlouvy není omezen pouze na oblast hmotného práva.“²⁸ Stejně jako nedostatečná žaloba nebo jiné vadné procesní kroky, musí být i rozhodčí smlouva s vadami řešena procesně, tedy tím, že se uplatní námitka nedostatku pravomoci a řízení se zastaví. „Protože procesní právo nepodléhá podmínkám účinnosti procesních smluv, je rozhodčí smlouva uzavřena analogicky podle ustanovení občanského zákoníku o smlouvách jako nejbližšího právního odvětví.“²⁹

Závěrem lze říci, že rozhodčí smlouva musí splňovat podmínky stanovené občanským zákoníkem (týkající se subjektů) a zákonem o rozhodčím řízení (týkající se náležitostí a objektu), ale důsledky neplatnosti jsou výhradně procesní. N. Rozehnalová výstižně hodnotí problematiku tak, že smlouvu posuzuje jako smíšený institut, který má jak procesní, tak hmotněprávní charakter, což dokazuje i rozporuplné pojmenování „rozhodčí“ „smlouva“. Teprve zahájením rozhodčího řízení vzniká procesní vztah mezi účastníky a rozhodcem. Žalobou je projeven existující spor jako přímý předmět procesního vztahu. Do té doby, než spor vznikne, existuje pouze hmotněprávní závazek k plnění ze smlouvy. Uplatněním žalobního práva se zahájí řízení a tím se vytvoří procesní vztahy nezávislé na hmotněprávních

²⁷ ZOULÍK, F. Některé problémy rozhodčího řízení, Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15.

²⁸ MACUR, J. Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy. Právní rozhledy, 2001, č. 12, s. 573.

²⁹ STAVINHOVÁ, J. HLAVSA, P., Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 2003, s. 626.

vztazích. Důsledkem hmotněprávní neplatnosti rozhodčí smlouvy je procesněprávní absence pravomoci rozhodce. Pokud rozhodčí řízení začíná doručením žaloby, mohou účastníci řízení vykonávat dispoziční úkony až poté, co je řízení zahájeno.³⁰

4.3.1.2. Rozhodčí doložka

Dle § 2 odst. 3) ZRR existují dva základní typy rozhodčí smlouvy, a sice smlouva o rozhodci a rozhodčí doložka. Zatímco smlouva o rozhodci se týká jednotlivého již vzniklého sporu, rozhodčí doložka se dotýká všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů.

Rozhodčí doložka se pak typicky objevuje v podobě jednoho ustanovení ve smlouvě, které říká, že případné sporu bude řešit buď konkrétní rozhodce nebo rozhodčí soud.

4.3.1.3. Vztah směnky a rozhodčí smlouvy

Směnka, jako právní institut týkající se hmotného práva, a ujednání o rozhodci, jako právní úkon s hmotnými dopady a procesním významem, nejsou v podstatném rozporu. Mezi nimi se používá tzv. doktrína separace. ZSŠ nepřímo nezakazuje použití nadbytečných doložek, jako je například rozhodčí doložka; směnka stále může vzniknout platně, i když obsahuje rozhodčí ujednání. Platnost rozhodčí doložky je zajištěna, pokud je smluvena písemně, týká se sporu, který lze řešit rozhodčím řízením, a smluvní strany mají právní způsobilost. Pokud jsou tyto podmínky splněny, je rozhodčí ujednání platné, bez ohledu na to, kde je umístěno. Přítomnost rozhodčí doložky ve směnce nezpůsobí její neplatnost. Rozhodčí smlouva je považována za samostatnou smlouvu, oddělenou od hmotněprávních závazků, které mohou vzniknout. Tato oddělená existence institutů znamená, že neplatnost, neúčinnost nebo zánik jedné smlouvy nemá přímý vliv na existenci druhé smlouvy.

4.3.2. Arbitrabilita směnečných sporů

Nutnou podmínkou pro řešení sporů ze směnky v rozhodčím řízení je arbitrabilita. Arbitrabilita sporu je obecně vymezena v úvodních ustanovení ZRR.

³⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 64.

Z hlediska procesního představuje arbitrabilita možnost projednání daného sporu v rozhodčím řízení. Současně z hmotněprávního hlediska musí být mezi stranami sporu platně uzavřena rozhodčí smlouva. Arbitrabilita řešeného sporu je významná při projednávání samotného meritů věci v rozhodčím řízení a dále i pro následné uznání a výkon vydaného rozhodčího nálezu.³¹

Stejně, jako při projednání sporu u soudu, dochází k rozdělení podmínek přípustnosti projednání sporu na objektivní a subjektivní podmínky, i v rámci rozhodčího řízení rozlišuje právní teorie subjektivní a objektivní arbitrabilitu, přičemž z obou těchto hledisek může být zpochybněna. Arbitrabilitu objektivní můžeme zpochybnit z hlediska objektu sporu, zatímco u arbitrabilitu subjektivní může být zpochybněna z hlediska nedostatečného subjektu rozhodčí doložky (jedné ze stran sporu).³² Na objektivní a subjektivní arbitrabilitu směnečných sporů se zaměřím důkladněji níže v této práci.

ZRŘ umožňuje řešit spory v rozhodčím řízení pouze za splnění určitých podmínek. V § 2 tohoto zákona jsou stanoveny jak pozitivní, tak negativní podmínky arbitrability, tedy podmínky, za kterých je spor vhodný k projednání v rámci rozhodčí smlouvy. Spor musí být majetkové povahy a nesmí se týkat sporů mezi podnikatelem a spotřebitelem, incidenčních sporů a sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí.

Směnečné vztahy jsou typicky majetkové povahy, jak bylo již zmíněno při pojednání o vlastnostech těchto vztahů. Pokud má být spor arbitrabilní, musí mít k jeho projednání pravomoc obecný soud. Soudní pravomoc je podle § 7 OSŘ dána ve sporech vyplývajících ze soukromého práva, čímž směnečný spor je, tudíž tento požadavek je splněn. Soudní příslušnost v těchto záležitostech náleží krajským soudům, jak je stanoveno v § 9 odst. 2 písm. j) OSŘ.

Směnečné spory také splňují negativní podmínku arbitrability, která stanoví, že spor nesmí vzniknout v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů. I kdyby vznikla směnka v souvislosti s některým z těchto situací, spor týkající se samotné směnky by byl stále vhodný k projednání v rámci rozhodčího řízení, protože je primárně založen samotnou směnkou, a nikoli těmito situacemi. Je

³¹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 54.

³² Volně HANOTIAU, B.: L'arbitrabilité et la favor arbitrandum: un réexamen. 1994., s. 902

důležité si uvědomit, že směnka reprezentuje abstraktní závazek, a proto není nutné v rozhodčím řízení zkoumat její kauzu.

Rozhodčí smlouva je účinná pouze tehdy, kde je možné dosáhnout smíru ohledně předmětu sporu (viz § 2 odst. 2 ZRŘ s odkazem na § 99 OSŘ). „Vzhledem k povaze procesní smlouvy jako hybridního institutu lze konstatovat, že termín „smír“ má vztah jak k oblasti práva procesního, tak i práva hmotného.“³³ Pokud jde o spory týkající se směnek, smír je přípustný z hlediska povahy sporu, což zahrnuje majetkové spory ohledně nezaplacené směnečné pohledávky, práva na regres a další. Strany se mohou dohodnout na řešení sporu smírem (jakožto procesní institut), a to v souladu s § 99 OSŘ, který stanoví, že smír je možný, pokud to povaha věci umožňuje. Smír není možný například v případech, které lze zahájit jako nesporná řízení nebo věci týkající se osobního stavu. Spory týkající se směnek lze také vyřešit prostřednictvím hmotněprávní dohody, narovnáním, novací, započtením atd., protože jsou plně v rukou účastníků.

Existují čtyři typy sporů, které mohou v souvislosti se směnkou vzniknout. Nejběžnějším z nich je spor týkající se nároku na zaplacení směnečného peníze, podle čl. I § 48 nebo § 49 ZSŠ, v závislosti na postavení žalobce. Dalším typem sporu je ten o vydání samotné směnečné listiny nebo sepsání kvitance (nárok na věcné plnění), a dále spor týkající se vydání směnečného obohacení (peněžité plnění). Čtvrtým možným typem sporu je ten, který se týká platnosti samotné směnky.

Nyní si popíšeme všechny tyto spory a u každého uvedu, zda splňuje podmínky arbitrability.

4.3.2.1. Spor o zaplacení směnečného peníze

Nejčastěji se v rozhodčím i soudním řízení setkáváme s nárokem směnečného věřitele na zaplacení směnečného peníze. Posuzování platnosti směnky je vždy klíčovou otázkou před vydáním rozhodčího nálezu ve věci nebo soudního rozsudku. Rozlišení požadavků nutných k uplatnění směnečného nároku vyžaduje pečlivé zhodnocení účastníků směnečných vztahů a okolností, za kterých může být nárok na zaplacení směnečného peníze efektivně uplatňován. Nejlehčí

³³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 74.

situace nastává, když je k dispozici platná směnka vystavená výstavcem na řad remitenta, který nárok na zaplacení směnečného peníze uplatní přímo. Nicméně, směnečné vztahy často nejsou tak jednoduché. Komplikace mohou vzniknout v důsledku volné dispozice směnečného věřitele se směnkou. Ten může prostřednictvím rubopisu převést směnku na dalšího majitele, čímž vzniká řada účastníků směnečného závazku, která se může ještě dále rozvětvit o další subjekty, jako jsou například směneční rukojmí (aval) nebo intervenient (honorant).

Primární nárok majitele směnky na zaplacení směnečného peníze s příslušenstvím je v článku I § 48 SŠZ jasně vymezen. Kromě stanovení směnečného peníze, je majitel směnky oprávněn požadovat zaplacení směnečných úroků v případě vista směnky nebo lhůtní vista směnky. U datosměnek a fixních smenek nelze sjednat úrokovou doložku, avšak i v případě, že bude úroková doložka sjednána, nezpůsobuje takové ujednání neplatnost směnky a bude se jednat pouze o neúčinný úkon, přičemž se na něj bude hledět jako na nikdy neujednaný.³⁴

Majitel směnky má vedle nároku na zaplacení směnečného peníze právo požadovat šestiprocentní úrok, jenž je vypočten od data splatnosti, a současně zaplacení nákladů spojených s protestací směnky a notifikováním směnečně zavázané osoby. Zmiňované ustanovení dále umožňuje majiteli požadovat speciální směnečnou provizi, která činí jednu třetinu směnečného peníze; avšak díky doložce ve směnce lze výši této částky snížit.

Nároky na peněžní plnění (zaplacení směnečného peníze) jsou majetkové spory a splňují kritéria arbitrability dle § 2 odst. 1 a 2 ZRŘ.

4.3.2.2. Spor o vydání směnečné listiny

Nároky, které směneční dlužníci mohou uplatnit v rámci sporu, jsou doplňujícím protějškem k nárokům směnečných věřitelů. Tyto nároky zahrnují spor o vydání směnečné listiny, také označovaný jako nárok na vydání směnky a dále nárok na sepsání kvitance.³⁵ Spory týkající se vydání směnky a sepsání kvitance jsou přímo spojené se směnkou.

Nároky směnečných dlužníků můžou vzniknout v různých situacích, avšak ne vždy jsou explicitně upraveny zákonem. Zákonodárství se zabývá touto

³⁴ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 85.

³⁵ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 209.

problematikou v případě směnečníka v čl. I § 39 odst. 1 SŠZ a indosanta v čl. I § 50 odst. 1 SŠZ, pokud vykonávají své právo na vyplacení. Dalším případem může být závazek vrátit výstavci směnku, zejména v případech utvrzovacích smenek, kdy povinnost utvrzená směnkou již neexistuje a není tak důvod, proč by věřitel měl nadále držet zajišťovací směnku.³⁶

Dále může vzejít nárok na vydání směnky přímo ze smlouvy, například pokud došlo k převodu směnky na jméno smlouvou, přičemž v tomto případě se na základě smlouvy o postoupení směnečné pohledávky jedná o vymáhání povinnosti předat postupníkovi směnku.³⁷

Spor o vydání směnečné listiny nebo jiné věcné nároky (žaloba na vydání) mohou být kvalifikovány jako nároky s právy ze směnky souvisejícími podle § 2 odst. 4 ZRŘ. Vydání směnečné listiny lze také chápat jako majetkový spor, protože samotná směnka jako cenný papír představuje majetkovou hodnotu, přičemž vydání cenného papíru má pro majitele významný majetkový dopad.

4.3.2.3. Spor o vydání směnečného obohacení

Spor o vydání směnečného obohacení je významným typem směnečného sporu. Tento spor nevzniká přímo ze samotné směnky, ale je spíše s ní souvisí. Zákon explicitně stanoví, proti kterým směnečným dlužníkům lze uplatnit nárok na vydání směnečného obohacení. Majitel směnky může tento nárok uplatnit pouze proti výstavci, ať už vlastního nebo cizího směnky, nebo proti směnečnému akceptantovi. Článek I § 89 odst. 3 SŠZ dále explicitně uvádí, že majitel směnky nemůže uplatnit nárok na zaplacení směnečného obohacení proti indosantovi, jehož závazek ze směnky zanikl. Nicméně z tohoto ustanovení není zcela jasné, zda lze uplatnit nárok na směnečné obohacení i proti dalším směnečným dlužníkům, jako jsou avalové a čestní příjemci. V této otázce se přikláním k názoru Z. Kovaříka, který zpochybňuje možnost uplatnění nároku na vydání směnečného obohacení jak proti směnečným rukojmím, tak proti honorantům.³⁸

Dle Z. Kovaříka je třeba chápat doslovně označení, že v této situaci mohou být dlužníky pouze výstavci a příjemci. To znamená, že jsou vyloučeni i čestní příjemci a všichni rukojmí, včetně rukojmí výstavce a příjemce směnky. Tito

³⁶ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 488.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ KOVAŘÍK, Z. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 289.

rukojmí se zaručili pouze za práva směnečná, nikoliv za práva vzniklá mimo směnku, která s ní pouze souvisejí.³⁹

Tedy existují dva případy, ve kterých lze hovořit o směnečném obohacení. Prvním případem je situace, kdy došlo k zániku směnečného závazku výstavce nebo akceptanta směnky kvůli tomu, že majitel směnky nedodržel povinné postupy pro zachování nároku včas. Druhým případem směnečného obohacení je situace, kdy závazek výstavce nebo akceptanta směnky zanikl v důsledku promlčení. V obou zmíněných situacích, pokud výstavce nebo akceptant směnky způsobili majiteli směnky škodu tím, že se na jeho úkor obohatil, vzniká majiteli směnky nárok na vydání směnečného obohacení.

Pokud žalobce uplatňuje nárok na vydání směnečného obohacení je třeba, aby dokázal několik faktů. Není třeba podrobněji dokazovat, že se jednalo o směnečný nárok, jelikož to je základní předpoklad pro formální oprávnění majitele směnky.⁴⁰ Dále bude žalobce muset dokázat, že určité osoby získaly obohacení na úkor majitele směnky. Mezi další důkazní břemeno bude patřit prokázání vzniku škody.⁴¹ Ve směru této argumentace lze uvést příklad situace, který popisuje Z. Kovařík, kdy dodavatel dodá zboží odběrateli a tento odběratel namísto platby vystaví dodavateli směnku. Poté, co nárok ze směnky pro dodavatele zanikne v důsledku jedné z výše uvedených situací, vznikne směnečné obohacení odběratelem. Dodavatel tak utrpí škodu, protože poskytl zboží na základě směnky, ale již není schopen požadovat protihodnotu. Z tohoto příkladu plyne, že ke vzniku škody majitele směnky není nutné zavinění směnečného dlužníka, a ani porušení povinnosti není v tomto případě podstatné, natož aby byl prokázán kauzální nexus mezi škodou, která vznikla a nedodržením povinnosti.⁴²

Při uplatňování nároku na směnečné obohacení musí žalobce prokázat, že došlo k obohacení žalovaného na úkor něj. Toto obohacení spočívá v rozdílu mezi hodnotou, kterou žalovaný obdržel za směnku, a hodnotou, kterou za směnku poskytl.⁴³ Důležité je zdůraznit, že konkrétní hodnota obohacení směnečného dlužníka, tj. výstavce nebo akceptanta, nemusí být pouze v podobě peněžního

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 298.

⁴¹ ADAM, J. Směnečné obohacení. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 17, s. 624

⁴² KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 299.

⁴³ ADAM, J. Směnečné obohacení. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 17, s. 628

plnění. Může se jednat o jakékoliv plnění, ať už se jedná přímo o peníze nebo o plnění s nepeněžitou povahou, například zboží, pohledávky atd., které výstavce nebo příjemce směnky obdrželi na základě právního vztahu, který vedl k vystavení nebo přijetí směnky.⁴⁴

Nárok na vydání směnečného obohacení je arbitrabilní. Splňuje všechna kritéria uvedená v § 2 ZRŘ, která jsme dosud analyzovali. Jde o majetkový spor, který lze řešit smírem, přičemž je splněna i negativní podmínka.

4.3.2.4. Spor o platnost směnky

Ohledně platnosti či neplatnosti směnky nemohou strany uzavřít smír. Platnost směnky je určena splněním formálních požadavků stanovených ZSS. Jedná se tedy o povinnou podmínku stanovenou zákonem, nikoli o věc, kterou by si strany mohly dohodnout. Nicméně rozhodce může rozhodovat o platnosti směnky, jak je stanoveno v § 2 odst. 4 ZRŘ, kde se uvádí, že „pokud v rozhodčí smlouvě není uvedeno jinak, použije se na práva z právních vztahů přímo vzniklých i na otázku jejich právní platnosti, stejně jako na práva s těmito právy souvisejícími.“ Rozhodce bude tedy zvažovat platnost směnky jako předběžnou otázku, aby mohl následně rozhodovat o směnečných nárocích na základě platné směnky. Jiný postoj by byl zcela nelogický, protože by bránil možnosti projednání směnečných sporů před rozhodcem.

Nárok na určení platnosti směnky lze uplatnit prostřednictvím určovací žaloby a jedná se o spor nemajetkový. Nicméně § 2 odst. 4 poskytuje možnost projednání před rozhodcem i jiných sporů, které nejsou obvykle arbitrabilní, buď jako předběžné otázky k všem následným směnečným sporům nebo jako samostatnému nároku.

I judikatura se vyjadřuje kladně k otázce arbitrability určovacích žalob v rámci rozhodčího řízení. Jednak z důvodu, že majetkové právo zahrnuje „plnění vyčíslitelné v penězích, stejně jako žádost o určení existence či neexistence takového práva“⁴⁵, a jednak z důvodu ustanovení § 99 OSŘ, které vyžaduje posuzování sporů z hlediska předmětu daného právního vztahu. „Pokud je tedy možné podřídit věci v souladu s ustanovením § 2 odst. 2 ZRŘ rozhodčímu řízení a

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1567/2009.

⁴⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze Cmo 414/95 z 15. listopadu 1995. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář, s. 37.

spor z hlediska předmětu právního vztahu, navázání, změnu nebo zánik lze řešit dispozitivními akty účastníků, je možné příslušný spor přenechat rozhodcům.“⁴⁶ Určovací spory o platnost směnky jsou tedy také spory arbitrabilní.⁴⁷

4.3.2.5. Subjektivní a objektivní arbitrabilita

Aby se jednalo o spor arbitrabilní, nesmí být u sporu ze směnky zpochybněna objektivní arbitrabilita. Předpoklady pro objektivní arbitrabilitu jsou stanoveny v §1 a 2 ZRŘ. Dále se pokusím popsat podmínky objektivní arbitrability v rámci sporů ze směnky.

Obecné podmínky objektivní arbitrability taxativně vymezuje v úvodních ustanovení ZPŘ. Současně musí být splněny následující podmínky:

- spor nastal mezi strana rozhodčí smlouvy;
- jedná se o spor, jehož charakter je majetkový;
- spor nesmí souviset s výkonem rozhodnutí;
- musí být možné o předmětu sporu uzavřít smír;
- pokud by nerozhodoval rozhodčí, byla by dána pravomoc obecnému soudu.⁴⁸

Pojem arbitrabilní spor je potřeba chápat ve dvojitým smyslu, a sice jako spor v procesním smyslu (musí probíhat řízení, přičemž zároveň musí být spor způsobilým předmětem řízení) a současně ve faktickém smyslu, jakožto viditelný nesouhlas mezi účastníky řízení. V případě sporného řízení pak proti sobě stojí procesní strany, tj. účastníci řízení, kteří si vzájemně odporují a každý z nich má svůj zájem na výsledku procesu. V případě arbitrability sporů ze směnky, nelze dle mého názoru pochybovat, ostatně jak jsem již zmínil výše, že jsou tyto spory arbitrabilní, jelikož jsou naplněny podstatné znaky, tj. o spor se jedná jak v procesním, tak i ve faktickém smyslu a strany sporu budou vůči sobě vždy ve vzájemně si odporujícím postavení. Z toho mimo jiné plyne, že spory ze směnky budou vždy rozhodovány ve sporných řízení.⁴⁹

⁴⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 24 C 125/2002-36 ze dne 2. července 2003 (potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 20 Co 572/2003-49 ze dne 5. února 2004. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář, s. 38.

⁴⁷ Schelleová, I. Jak vymáhat dluhy právní cestou. Praha: Computer Press, 2002, s. 29.

⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 105.

⁴⁹ STAVINHOVÁ, J. Řízení sporné. V: HENDRYCH, Dušan a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 962.

Rozdělení řízení na nesporné a sporné je vhodná pro zjištění, zda je možné v dané věci platně uzavřít smír. Nelze rozporovat, že o sporech ze směnky je uzavření smíru možné, přičemž toto tvrzení potvrzuje i Vrchní soud v Praze svým rozsudkem ze dne 20. 05. 2008, ve kterém mimo jiné říká, že závazky vzniklé ze směnek, jsou nepochybně soukromoprávní záležitostí účastníků směnečných vztahů a tudíž neexistuje důvod, aby do jejich autonomie stát prostřednictvím soudu zasahoval. Z toho vyplývá, že smír je ve věcech směnečných vždy přípustný a možný.⁵⁰

Omezení dovolenosti projednání sporů ze směnek v rozhodčím řízení spočívá v požadavku na jejich majetkovou povahu. Majetkový charakter sporu nastává tehdy, když je předmětem sporu majetkové právo.⁵¹ Výslovnou definici pojmu majetková práva je nemožné nalézt v ZRŘ, ale lze se opřít o komentářovou literaturu týkající se OSŘ, která říká, že majetkových práv se týkají všechny spory, které se přímo dotýkají majetkové sféry stran a souvisejí se subjektivními právy, s nimiž mohou účastníci nakládat. Vzhledem k důvodu vzniku směnečného závazku, který je v zásadě spojen s určitým majetkovým nárokem jedné strany vůči druhé a povahou emise směnky, jež má za cíl uskutečnit splnění tohoto závazku zaplacením určité peněžité sumy stanovené v textu směnky, není pochyb o tom, že nároky ze směnek jsou majetkové. Majetkový charakter sporů týkajících se směnek byl rovněž potvrzen judikatorními rozhodnutími.⁵²

Polemizovat bychom mohli o majetkovém charakteru sporu o platnost směnky. Ve prospěch majetkové povahy sporu o platnost směnky nám může posloužit rozhodnutí Vrchního soudu v Praze.⁵³ I když soud v tomto řízení řešil věc nesouvisející se směnkou, lze i vzešlé rozhodnutí použít pro podporu tvrzení o majetkovém charakteru sporu o platnost směnky. V odůvodnění tohoto rozhodnutí je zdůrazněno, že majetkové právo může být chápáno také jako určovací návrh na stanovení existence nebo neexistence majetkového práva. Jak jsem již naznačil dříve, v kontextu směnek je tento návrh relevantní zejména v samostatném sporu o platnost směnky. Rozsudek Vrchního soudu v Praze, který jsem citoval výše,

⁵⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. 5 Cmo 141/2008.

⁵¹ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 113.

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2005, sp. zn. 32 Odo 1259/2004.

⁵³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95

potvrzuje, že tento spor splňuje kritéria objektivní arbitrability, přestože se nezabývá přímo platbou směnky. Tento závěr je podpořen i literaturou, která příznivě hodnotí možnost rozhodčího řízení v případech určovacích nároků, jež ovlivňují majetkovou sféru účastníků sporu.⁵⁴

Skutečností, která je další podmínkou pro objektivní arbitrabilitu směnečného sporu, je nutnost existence objektivní pravomoci soudu jako orgánu oprávněného projednávat a rozhodovat spory vyplývající ze soukromého práva, pokud zákon nestanoví jinak, což vyplývá z § 7 OSŘ. U směnečných sporů je pravomoc soudů k řešení těchto sporů samozřejmá. Alternativní postup řešení těchto sporů, jako je například přiznání pravomoci k rozhodování správním orgánům nebo orgánům výkonné moci, je vyloučen z podstaty věci.⁵⁵ Podmínka arbitrability, která vyžaduje, aby věc spadala do obecné pravomoci soudů, je bez pochybností splněna v případě rozhodování o směnečných sporech.

Vzhledem k výše rozebraným předpokladům objektivní arbitrability směnečných sporů lze konstatovat, že v těchto případech je objektivní arbitrabilita směnečných sporů zajištěna. Je nutno uvést, že směnečné spory spojené s výkonem rozhodnutí jsou vyloučeny, ačkoliv může nastat situace, kdy je předmětem výkonu rozhodnutí právě směnka. Tyto případy však podléhají jinému řízení než směnečné spory. Zbývá tedy řešit poslední podmínku objektivní arbitrability a sice požadavek, aby byl spor mezi stranami rozhodčí smlouvy. Pro splnění této podmínky musí být rozhodčí smlouva platná v dané věci a musí existovat vzájemné závazky mezi stranami sporu stanovené touto smlouvou.

Rád bych ještě konstatoval, že objektivní arbitrabilita je zachována ve všech typech směnečných sporů, které uvádím výše. Jinak řečeno, spor o platnost směnky, spor o zaplacení směnečné sumy, spor o vydání směnky (nebo sepsání kvitance), a také spor o vydání směnečného obohacení, všechny tyto spory jsou schopny splnit podmínky objektivní arbitrability, jak byly popsány výše.

Co se hlediska obecného chápání subjektivní arbitrability, lze k ní přistupovat ze dvou základních perspektiv. Za prvé, subjektivní arbitrabilitu

⁵⁴ OLÍK, M. a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 3

⁵⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 118.

můžeme definovat podle N. Rozehnalové jako situaci, kdy je spor objektivně arbitrabilní (je právním řádem připuštěn k řešení před rozhodci), ale strany samy omezí rozsah smlouvy.⁵⁶ Možnost stran omezit rozsah rozhodčí smlouvy ve směnečných záležitostech vyplývá z autonomie vůle smluvních stran. Tato možnost je často v praxi uplatňována, ať už se jedná o záměrné omezení rozsahu rozhodčí smlouvy nebo nedbalost stran smlouvy, které při jejím uzavírání neuváží důsledky takového omezení. Arbitrabilita směnečných sporů může být bezpochyby omezena v rámci rozhodčí smlouvy.

Například strany si mohou dohodnout, že v rámci rozhodčího řízení budou rozhodovány pouze nároky přímo vyplývající ze směnky a tímto pak vyloučí nárok směnečného dlužníka na vydání směnky po zaplacení, neboť tento nárok pouze se směnkou souvisí. Osobně vidím omezení stran v tom, že nemohou plně vyloučit rozhodování o platnosti směnky. Platnost směnky bude vždy řešena v rozhodčím řízení jakožto předběžná otázka, a proto ji strany nemohou vyloučit prostřednictvím rozhodčí doložky.

V rámci druhého přístupu N. Rozehnalová definuje subjektivní arbitrabilitu jako určení rozsahu sporu z hlediska schopnosti subjektu uzavřít rozhodčí smlouvu.⁵⁷ Při posuzování subjektivní arbitrability směnečného sporu z pohledu kvality účastníků (subjektů) směnečných závazků se nejdříve zaměřím na požadavky kladené na tyto účastníky. V případě směnečných vztahů může nastat situace, kdy jedna ze stran, buď věřitel nebo dlužník, není plně svéprávnou osobou. V případě věřitelské strany může být tato situace například při začlenění směnky do pozůstalosti.⁵⁸ Pro aktivní účast osoby ve směnečné obligaci postačuje právní osobnost podle OZ. Na stranu pasivní jsou kladeny vyšší požadavky týkající se svéprávnosti, avšak zákon nevylučuje, že se směnečně zaváže i osoba mladší 18 let, pokud předtím uzavřela manželství.⁵⁹ Další situace, které nebývají tak časté, vyplývají z § 31 OZ, přičemž toto ustanovení umožní, že nezletilá osoba může být způsobilá směnečně se zavázat v případě, že je toto jednání přiměřené její rozumové

⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, N.. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 144.

⁵⁷ ROZEHNALOVÁ, N.. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 144.

⁵⁸ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 27.

⁵⁹ KOTÁSEK, Josef. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 407.

a volní vyspělosti. Z mého pohledu právo v současné podobě připouští, že například sedmnáctiletá fyzická osoba samostatně výdělečně činná může vydat platnou směnku a současně uzavřít rozhodčí smlouvu.

Pojďme nyní spojit podmínky na kvalitu účastníků směnečných vztahů s obecnými nároky, které jsou kladeny na strany rozhodčí smlouvy. Domnívám se, že podmínky kladené na strany rozhodčí smlouvy budou obvykle odpovídat požadavkům na pasivní směnečnou způsobilost, jak již byla zmíněna výše. Právní řád tak umožňuje, aby nezletilí vstupovali do směnečných závazků a mohli se také stát stranami rozhodčí smlouvy, pokud jsou splněny zákonné podmínky.

Obecně lze konstatovat, že obě strany, jak věřitelé, tak dlužníci ve směnečných vztazích, jsou obvykle plně svéprávné osoby. Podmínky kvality stran rozhodčí smlouvy v oblasti směnečných sporů jsou tak zásadně naplněny.

Pokud spor ze směnky je zároveň také spotřebitelským sporem, platí podle § 2 odst. 1 ZRR omezení subjektivní arbitrability. Dříve mohla být součástí spotřebitelské smlouvy, či dokonce ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, rozhodčí doložka, v níž si strany ujednaly i řešení sporů vyplývajících ze směnky podepsané jako součást této smlouvy. V neojedinělých případech bývala rozhodčí doložka součástí obchodních podmínek připojených k uzavírané spotřebitelské smlouvě.⁶⁰ Osobně nevnímám obchodní podmínky jako dokument, s kterým by se běžný spotřebitel nějak blíže seznamoval. Často se tak stávalo, že spotřebitelé souhlasili s rozhodčí doložkou týkající se i směnky ke spotřebitelské smlouvě, aniž by si uvědomili, jaké to má procesní důsledky. Pravomoc rozhodovat o sporech, kde jedna strana je spotřebitel a druhá podnikatel (včetně směnečných sporů), byla s postupem času v rozhodčím řízení stále více omezována. Současná úprava § 2 odst. 1 ZRR z procesního hlediska obecně vylučuje možnost projednávat spory mezi podnikatelem a spotřebitelem v rozhodčím řízení.

Na druhou stranu z hlediska hmotněprávního pouze úprava spotřebitelského úvěru vylučuje použití směnky k zaplacení nebo zajištění tohoto úvěru.⁶¹ Nicméně zákonná úprava nezakazuje použití směnky k zaplacení nebo zajištění závazků vyplývajících z jiných typů spotřebitelských smluv, jako je například leasingová

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.7.2016, sp. zn. 33 Cdo 5688/2015

⁶¹ § 112 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 25.02.2024].

smlouva. Domnívám se, že tvrzení, že rozhodčí řízení ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem je pro spotřebitele méně výhodné než řízení soudní, je minimálně u směnečných sporů zavádějící. Existuje mnoho argumentů pro větší příhodnost rozhodčího řízení i pro směnečné spory mezi spotřebitelem a podnikatelem.⁶² Například procesní práva spotřebitelů v rozhodčím řízení bývala silnější než v řízení soudním, což zahrnovalo i výjimku z koncentrace směnečného rozkazního řízení podle § 175 OSŘ.

Myslím si, že úplné vyloučení možnosti volby rozhodčího řízení jako alternativy k řízení soudnímu ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem (a tím i vyloučení sporů ze směnek mezi nimi) je protichůdná snaha, neboť již existující právní úprava dostatečně zajišťuje ochranu spotřebitelské strany závazku. Na druhou stranu však, lze i toto rozhodnutí zákonodárců chápat, vzhledem ke skutečnosti, že velké společnosti v dřívějších dobách rozhodčího řízení využívali, kdy spotřebitel jako slabší strana neměl na výběr a rozhodčí doložku musel v typizovaných smlouvách podepsat, rozhodce poté mohl rozhodnout dle dohody s podnikatelem. Dovolte, abych zde nastínil, co dle mého mínění vedlo k novelizaci ZRŘ a nastolení neplatnosti rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách. Právní řád České republiky explicitně ve spotřebitelských smlouvách nezakazoval rozhodčí doložky, a takový zákaz nebylo možno dovodit ani ze směrnice Rady č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, ani ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. Tamější pohled na rozhodčí řízení deklaroval, že rozhodčí doložku ve spotřebitelských věcech nelze považovat za nepřiměřenou, neboť jejím cílem není omezit spotřebitelská práva, zejména právo na soudní řízení, nebo omezit přístup k důkazům nebo uplatňování důkazního břemene. Odvolací soud na základě rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007, odmítl argumentaci, že plnění přiznané žalované rozhodčím nálezem odporuje dobrým mravům nebo je nedovolené podle tuzemského práva. Ve spotřebitelských vztazích má sice dodavatel obvykle silnější postavení, avšak spotřebitel není nucen vstupovat do konkrétních smluvních vztahů s dodavatelem. Je na něm, aby se řádně seznámil se závaznými podmínkami smlouvy, zvážil je a přijal odpovídající míru odpovědnosti. Ochranu spotřebitele

⁶² HULMÁK, M., TOMANČÁKOVÁ, B.. Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část). Obchodněprávní revue. 2010, roč. 2, č. 6, s. 169.

nelze chápat jako ochranu před jeho vlastní lehkomyšlností nebo nezodpovědností. I s ohledem na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. listopadu 2008, sp. zn. II. ÚS 2682/2008, nebyla shledána rozhodčí doložka jako neplatná a důvody pro zrušení rozhodčího nálezu nebyly dány. Nelegálnost rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách vyplynula následně ze znění směrnice Rady 93/13/EHS a rozhodnutí několika soudů, například Městského soudu v Brně pod sp. zn. 33 C 68/2008, Vrchního soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, a Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2009, sp. zn. 32 Cdo 2312/2007. Otázka, zda lze platně sjednat rozhodčí doložku pro směnečný nárok, tj. i pro nárok ze směnky, která plnila zajišťovací funkci ve vztahu ke smluvnímu plnění, byla Nejvyšším soudem vyřešena například v rozsudku ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1130/2011.

Podle § 2 odst. 1 ZSÚ se spotřebitelským úvěrem rozumí poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, zápůjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit a spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván. Věřitelem je fyzická nebo právnická osoba poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo sdružení takovýchto osob. Ustanovení § 12 ZSÚ (ve znění účinném do 01. 01. 2011) pojednávalo o tom, že splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele vyplývající ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru. Dle současného ZSÚ platí, že za účelem splacení nebo zajištění spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek. Spotřebitelskými smlouvami se dle OZ rozumí smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel. Dle ust. § 1813 odst. 1 OZ nesmějí spotřebitelské smlouvy obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. To neplatí pro ujednání o hlavním předmětu závazku ani pro posouzení přiměřenosti vzájemného plnění, pokud jsou spotřebiteli poskytnuty jasným a srozumitelným způsobem. Autonomní charakter práva Evropské unie, včetně směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, znamená, že výklad směrnic i

národních úprav musí být vždy prováděn v kontextu práva Evropské unie, nikoliv pouze v rámci národního práva a jeho pojmosloví. Tento princip zdůraznil i Nejvyšší soud, například v rozsudcích uvedených níže:

- ESD, C-106/89, ve věci Marleasing SA proti La Comercial Internationale de Alimentacion SA
- ESD, C-240–244/98, ve věci Océano Grupo proti Rocio Murciano Quintero
- ESD, C-212/04, ve věci Konstantinos Adeneler a ostatní, Sbíрка rozhodnutí I-06057/2006

Ochrana spotřebitele je nezbytná kvůli nerovnováze vyjednávací síly a nerovnoměrnosti znalostí mezi spotřebitelem a dodavatelem, což vede k obchodnímu jednání charakterizovanému sloganem "přijmi nebo nech být". Směrnice 93/13/EHS se zaměřuje na ochranu spotřebitele před nepřiměřenými podmínkami ve smlouvách a stanoví, že takové podmínky nejsou pro spotřebitele závazné. Tento přístup má za cíl obnovit rovnováhu mezi smluvními stranami a zabránit zneužívání klauzulí ve smlouvách uzavíraných mezi spotřebiteli a profesionálními obchodníky.

Za účelem naplnění účelu a smyslu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS, tj. nezávaznosti klauzulí zneužívajících spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách, bylo nutné, aby vnitrostátní soud zaujmul výkladový soulad nejen s výše uvedenou směrnicí, ale rovněž s třetím pod-odstavcem čl. 288 3 SFEU, přičemž bylo nezbytné, aby z ust. § 33 ZRŘ bylo dovozeno, že pokud zůstal spotřebitel nečinný v rozhodčím řízení a nezačal tudíž jednat ve věci samé, nemůže příslušný soud návrh na zrušení rozhodčího nálezu (z důvodů uvedených v ust. § 31 písm. b) nebo c) ZRŘ ve znění účinném do 31. 3. 2012) zamítnout jen proto, že spotřebitel takové důvody mohl namítat, a přesto tak neučinil. Soudní dvůr Evropské unie podtrhl důležitost respektování veřejného zájmu, kterým je ochrana spotřebitelů, a to i v kontextu směrnice 93/13/EHS. Podmínky náležející do jejího rámce musí být vnitrostátně považovány za právní normy s kogentní povahou, což znamená, že musí být uplatňovány bez ohledu na návrh. Toto opatření bylo klíčové pro účinnou ochranu spotřebitelů a zajištění rovnováhy mezi jejich právy a povinnostmi a zároveň pro zachování kvality života v rámci celé Evropské unie.

Je nezbytné zdůraznit, že správný a náležitý výklad komunitárních pravidel národními soudy je klíčovým předpokladem pro jejich správnou aplikaci. Pouze tak

mohou národní soudy dostát své povinnosti vykládat národní předpisy v souladu s komunitárním právem.

Pokud jde o poctivost jednání, je třeba zkoumat, zda dodavatel jednal se spotřebitelem poctivě a přiměřeně a zda mohl rozumně očekávat souhlas spotřebitele s danou klauzulí v rámci individuálního vyjednávání. Obecně nebylo možno automaticky prohlásit všechny rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách za nekalé (za tzv. zneužívající klauzule). Soudní dvůr Evropské unie podle shora citovaných rozhodnutí nechal na úvaze národních soudů, aby zvážily všechny okolnosti každého případu a poté rozhodly z úřední povinnosti, zda konkrétní rozhodčí doložka představuje zneužívající klauzuli. Nejvyšší soud v usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 11. května 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, s přihlédnutím k závěrům vyjádřeným například v usnesení Ústavního soudu ze dne 26. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 339/02, ze dne 4. prosince 2003, sp. zn. IV. ÚS 511/03, ze dne 29. dubna 2005, sp. zn. III. ÚS 166/05 či ze dne 12. září 2003, sp. zn. III. ÚS 145/03, ve vztahu k rozhodčím doložkám uvedl, že není možno pomocí zásady smluvní autonomie negovat v těchto případech zákonu odporující ujednání rozhodčí doložky, u níž lze dovozovat v zásadě zřetelnou snahu poškodit „slabšího“ účastníka závazkového vztahu. Demokratický a právní stát totiž nemůže rezignovat na ochranu práv a oprávněných zájmů, které by mohly být ohroženy v řízení alternativním k soudnímu. Ústavní soud pak v nálezu ze dne 5. října 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10, akcentoval, že ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit (srov. též nálezu Ústavního soudu ze dne 6. listopadu 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06). V případě spotřebitele je zde veřejný zájem, vyplývající z kogentního charakteru spotřebitelského práva, prosazující princip ochrany spotřebitele. Ve shora zmiňovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2164/10 Ústavní soud konstatoval, že „procesní nerovnováha může spočívat i ve zbavení spotřebitele ochranných ustanovení právního řádu o ochraně spotřebitele například formou rozhodování na základě zásad spravedlnosti. Ústavní soud tehdy dovodil, že rozhodčí doložky tak, jak byly v některých případech sjednány (bez možnosti jejich připomínkování; na předtištěném tiskopisu), jsou nepřipustné, neboť v situaci, kdy má rozhodce rozhodovat pouze podle zásad spravedlnosti a současně je spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k civilnímu soudu,

znamenají ve svém důsledku porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoliv totiž může existovat kvalitní hmotněprávní ochrana spotřebitele, není tato ochrana realizovatelná, pokud se jí nelze efektivně domoci. Jestliže se účastníci soukromoprávního vztahu vzdávají ujednáním o rozhodčí doložce práva na soudní ochranu garantovanou státem, neznamená to, že se tím otevírá prostor pro libovůli. Rozhodčí nález je vykonatelným rozhodnutím, a tudíž se i ve vztahu k rozhodčímu řízení uplatňuje státní moc, kterou lze vykonávat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví zákon, a to při zachování základních lidských práv a svobod.⁶³

4.3.2.6. Problematika přechodu práv a povinností z rozhodčí smlouvy a směnky na právní nástupce a vliv na arbitrabilitu

Ve směnce není narušována objektivní arbitrabilita směnečného sporu prostřednictvím právního nástupnictví. I když právní nástupce vstoupí do směnečného vztahu, mohou se v rámci rozhodčího řízení rozhodovat spory o zaplacení směnky, které budou s největší pravděpodobností převažovat nad ostatními spory. To platí i pro spory o vydání směnečného obohacení nebo určení platnosti směnky.⁶⁴ Rozhodující pro závaznost ujednané rozhodčí smlouvy pro nového majitele směnky je způsob převodu práv ze směnky. Důležité pro tuto oblast je posoudit účinky § 2 odst. 5 ZRŘ, z kterého vyplývá, že rozhodčí smlouva je závazná i pro právní nástupce. Tím pádem se právní nástupce stává účastníkem směnečného závazku, ale současně také stranou rozhodčí smlouvy uzavřené pro spory vyplývající ze směnky.⁶⁵ Jak bude dále vysvětleno, rozhodčí smlouva uzavřená pro směnečné spory nebude vždy zavazovat všechny nové účastníky směnečného závazku, kteří ke směnečnému závazku přistoupí.

Nejdříve bych se rád zaměřil na právní nástupnictví týkající se směnky na jméno. Převládajícím způsobem převodu práv ze směnky není pouze její rubopisování.⁶⁶ I když je směnka zákonným ordrem papírem, předepsaný způsob zacházení se směnkou nemá kogentní úpravu a zůstává tak na vůli stran, jak se

⁶³ Ochrana spotřebitelů a rozhodčí doložka. 2013. V: epravo.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

⁶⁴ KOTÁSEK, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 16.

⁶⁵ PAŘÍZEK, I. Směnka a rozhodčí řízení. Právní rozhledy. 2002, roč. 10, č. 1, s. 11.

⁶⁶ DOBEŠ, M.. Převod směnky deponované u soudu. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2016, roč. 24, č. 8, s. 293.

zákonem danou volností naloží.⁶⁷ Směnku tak může výstavce vystavit nejen na řad, ale také na jméno. Existuje-li platná rektadoložka na směnce, dochází k odlišnému posuzování právního nástupnictví. Když si účastníci sjednají ve směnce rektadoložku, obvykle ve formě "nikoli na řad", práva z této směnky se převádějí standardním postoupením pohledávky, známým jako *cesse*. Na rubopisování směnky opatřené takovou doložkou by se pohlíželo jako na neúčinné. Převod směnky se tak provede standardním postoupením v souladu s obecnými pravidly o postoupení pohledávky, jak je upraveno v § 1879 a následující OZ. Nabyvatel směnky s rekta doložkou získává vlastnické právo derivativním způsobem.

Zůstává nejasné, jestliže právní nástupnictví zahrnuje i přenesení pravomocí obecných soudů na soudy rozhodčí v důsledku sjednané rozhodčí doložky v souvislosti se směnkou. Nový nabyvatel směnky, který přijímá postoupenou pohledávku, se dostává do role předchozího majitele, který práva ze směnky převádí. Pokud není v rozhodčí smlouvě stanoveno jinak, platí pro nového majitele i původní rozhodčí smlouva sjednaná předchozím majitelem. Jelikož dohoda o způsobu řešení sporu prostřednictvím rozhodčího řízení je nedílnou součástí převedeného práva, v tomto případě vlastnického práva ke směnce, se rozhodčí smlouva stává dohodou o postoupení směnky závaznou i pro právní nástupce.⁶⁸

Dále si shrneme situaci ohledně právního nástupnictví při převodu směnky rubopisem, což je zvláštní způsob převodu práv ze směnky. V daném případě se směnka převádí na řad pomocí rubopisu, avšak tento převod probíhá až po protestu pro neplacení (postprotestní podrubopis) nebo po uplynutí lhůty k protestu (podstprejudiční podrubopis), a takový postup má následně účinky *cesse*.⁶⁹ Tím dochází k odchýlení od běžných účinků rubopisu a podle § 2 odst. 5 ZRŘ bude indosatář, jakožto právní nástupce předchozího věřitele, vázán uzavřenou rozhodčí smlouvou.⁷⁰

Pro stanovení platnosti sjednané rozhodčí smlouvy v případě směnky vůči indosatáři je klíčové zvážit, zda lze nového nabyvatele, který získá směnku

⁶⁷ CHALUPA, R.. Směnka na jméno a směnka na doručitele. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 10, s. 443.

⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 142.

⁶⁹ KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 163.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3613/2009

prostřednictvím indosace, vnímat jako nástupce předchozího věřitele. Při převodu směnky indosací dochází k originálnímu způsobu nabytí vlastnického práva na indosatáře (s výjimkou podrubopisu). Na rozdíl od převodu směnky na jméno cessí, nezískává nový nabyvatel práv ze směnky postavení právního nástupce původního věřitele, a proto není možné použít ustanovení týkající se přechodu práv z rozhodčí smlouvy na právní nástupce podle § 2 odst. 5 ZRŘ (s výjimkou již uvedeného podrubopisu). Z tohoto plyne, že pokud nový majitel směnky chce, aby se spory řešily prostřednictvím rozhodčího řízení, musí uzavřít novou rozhodčí smlouvu, v nejlepším případě s účastí všech směnečných dlužníků. V případě, kdy nový indosatář inicioval rozhodčí řízení na základě rozhodčí smlouvy, která zavazuje pouze indosanta směnky a směnečného dlužníka, rozhodce většinou vydá usnesení o zastavení rozhodčího řízení v souladu s § 23 písm. b) ZRŘ. Existuje však jedna situace, kdy lze dosáhnout vydání rozhodčího nálezu. Jestliže již bylo v daném případě zahájeno rozhodčí řízení mezi indosatářem a některým ze směnečných dlužníků, může se pokračovat v případě, pokud je prokázáno, že převod směnky byl realizován podrubopisem. Jelikož má podrubopis stejné účinky jako cesse, bude i indosatář zavázán ze sjednané rozhodčí smlouvy.⁷¹

4.3.3. Specifika rozhodčího řízení o sporech ze směnky

Rozhodčí řízení se ve sporech ze směnky využívá mimo jiné pro svoji rychlost, jednoinstančnost, neveřejnost a schopnost účastníků do větší míry ovlivnit průběh řízení. Tyto skutečnosti podrobněji rozebírám níže ve své práci.⁷²

4.3.4. Klady a zápory využití rozhodčího řízení

Známou výhodou rozhodčího řízení je samotná rychlost rozhodování. V literatuře se uvádí, že průměrná délka rozhodčího řízení v České republice je kolem jednoho roku od jeho zahájení.⁷³ Kromě toho, že rozhodčí řízení obecně umožňuje rychlejší řešení směnečných sporů, umožňuje i tzv. urychlené řízení, jak je upraveno v § 49 Řádu RS. Toto urychlené řízení umožňuje vydat rozhodčí nález ve věci již v řádu několika měsíců. Při tomto zrychleném procesu se zkracují lhůty, pokud si strany přejí rychlé rozhodnutí ve sporu ze směnky. Nicméně je obvyklé, že

⁷¹ KOTÁSEK, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 9.

⁷² KOCINA, J., POLÁČEK B.. Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 137.

⁷³ Tamtéž.

rychlost v těchto rychlejších řízeních je často vyvážena vysokými náklady na rozhodčí řízení.

Pro žalobce je nevýhodou urychleného řízení skutečnost, že podle § 49 odst. 2 Řádu RS není možné přesunout poplatkovou povinnost za urychlené řízení na žalovaného. Považuji za nepopiratelné, že výhoda v podobě rychlosti urychleného postupu nebo i jednoduchého rozhodčího řízení oproti soudnímu řízení, je zřejmá. Co se týče směnečných sporů přináší rozhodčí řízení účastníkům výhodu nejenom v rychlosti, ale i v dalších zvláštních vlastnostech, které se projevují pouze v rozhodčím řízení.

Další výhodou spatřuji v neveřejnosti řízení. Především v rámci obchodních vztahů mohou být směnečné závazky považovány za důvěrné informace, které by podnikatelé neradi sdíleli s veřejností. Například, pokud podnikatel chce uplatnit úroky z kauzálního závazku spolu se směnečnou pohledávkou, musel by předložit nabývací titul, z něhož by bylo patrné, že mu úroky náleží. Tento titul by mohl být obsažen v smlouvě, jejíž podrobnosti pravděpodobně podnikatel nechtěl zveřejnit. Rozhodčí řízení přináší zvláště obchodním subjektům velikou výhodu v jeho neveřejnosti.

Rozhodčí řízení je ve většině případů vedeno jednoinstančně, pokud se ovšem účastníci nedohodnou v rozhodčí smlouvě na možnosti, že rozhodčí nález může být přezkoumán jinými rozhodci, což se stává pouze v ojedinělých případech.⁷⁴ Druhý účastník poté může požadovat zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZRŘ. Pro směnečného věřitele to představuje významnou výhodu, jelikož rozhodčí nález po doručení směnečnému dlužníkovi slouží jako pravomocný exekuční titul, který umožňuje rychlé a účelné vymožení nároků ze směnky.

Rozhodčí řízení dává stranám rozhodčí smlouvy rovněž velikou výhodu právě v možnosti určit, kdo bude řešit jejich spor. Strany si mohou ve smlouvě ujednat, jak počet rozhodců, tak i zvolit konkrétního rozhodce, který bude daný spor ze směnky řešit. Zatímco o směnečném řízení vedeném soudem rozhoduje spor dle § 36a odst. 3 OSŘ samosoudce, není vyloučeno, aby od počátku v rozhodčím řízení zasedal senát. Každá ze stran zpravidla volí jednoho rozhodce, pokud se strany

⁷⁴ MAREK, K. K řešení sporů a rozhodčímu řízení. V: Bulletin advokacie [online] [cit. 02. 03. 2024].

nedohodnou na jiném způsobu, a tito jimi zvolení rozhodci pak v souladu § 7 odst. 2 ZRŘ zvolí rozhodce předsedajícího. Existuje-li tříčlenný senát, každá ze stran si může vybrat rozhodce, který bude nejvíce vyhovovat jejím zájmům.⁷⁵

Domnívám se, že pro smluvní strany je výhodné ovlivnit složení rozhodčího senátu, zejména pokud dochází k nahromadění nároků z různorodých právních titulů, pakliže je např. spolu s nárokem ze směnky uplatněn i jiný nárok vzniklý z dalšího právního titulu, kterým může být smlouva o dílo. V takových situacích si strany v rámci rozhodčí smlouvy mohou k vyřešení sporu sjednat senát sestávající se z několika odborníků na nároky ze směnek a současně z odborníků na závazkové vztahy vznikající ze smluv o dílo. Tímto způsobem lze dosáhnout spravedlivějšího posouzení případu a následného rozhodnutí, což může vést k větší pravděpodobnosti, že strana ve sporu neúspěšná, která souhlasila již od počátku s výběrem rozhodčího subjektu, bude vydaný rozhodčí nález respektovat.

Rozhodčí smlouva se stává efektivním prostředkem, pokud jsou strany řádně informovány o možnostech, které jim tato smlouva může poskytnout. Mezi klíčové výhody rozhodčího řízení patří možnost stran v souladu s § 19 odst. 1 ZRŘ dohodnout postup, jakým se bude celé řízení řídit. Strany si mohou ujednat, že se rozhodčí řízení bude konat bez jednání. Rozhodce může žalované straně poslat výzvu s patnáctidenní lhůtou k vyjádření a současně ji upozorní, že v případě, že se v dané lhůtě nevyjádří, vydá rozhodčí nález ve prospěch žalobce. V případě, že se účastníci dohodnou i přímo na konkrétním rozhodci, lze zde spatřovat výhodu proti soudnímu řízení. V této situaci by byl spor rozhodnut minimálně stejnou rychlostí jako v případě směnečného rozkazního řízení, a navíc by spor řešila osoba, kterou si strany svobodně vybraly pro směnečný spor.

Není zcela objektivní vyzdvihovat výhody rozhodčího řízení ve sporech vzniklých ze směnek, aniž bych nevedl i jeho nedostatky. Co se týče často kritizovaných nevýhod, přikláním se k názoru A. Bělohávk, který uvádí, že mnoho aspektů spojených s rozhodčím řízením, které jsou někdy označovány za jeho

⁷⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J., KOVÁŘOVÁ, D., HAVLÍČEK, K. (eds.). Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi: statí a judikatura. Praha: HBT, 2015, s. 72-73

nevýhody, jsou spojeny s nedostatky rozhodčí smlouvy, neboť právě v ní lze upravit otázky týkající se způsobu a průběhu rozhodčího řízení.⁷⁶

Kromě již popsaných způsobů modifikace řešení sporu si účastníci rozhodčí smlouvy mohou dohodnout v souladu s § 27 ZRŘ i možnost přezkumu rozhodčího nálezu jiným rozhodcem. Tím mohou strany dispozitivně upravit i kritizovanou jednoinstančnost rozhodčího řízení. Institutem, v jehož rámci se uvedené výhody rozhodčího řízení ve sporech ze směnky mohou vyrovnat soudnímu řízení, je směnečné rozkazní řízení. Zde je možné za určitých podmínek dosáhnout relativně rychlého rozhodnutí téměř bez potřeby rozsáhlého dokazování. Také při směnečném rozkazním řízení není zákonem zakázáno řešit směnečné spory mezi podnikatelem a spotřebitelem, jako je to právě v rozhodčím řízení.

Mezi další nevýhody bych zařadil náklady spojené s rozhodčím řízením, především v kontextu urychleného řízení u RS, kde není možné prostřednictvím rozhodčí smlouvy přenést zvýšené poplatky na žalovaného. Většinou je také poplatek za rozhodčí proces stanoven minimální částkou, přičemž u RS činí minimální výše poplatku u tuzemského sporu 15 000 Kč.⁷⁷

⁷⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 18 – 21.

⁷⁷ Sazebník nákladů rozhodčího řízení pro tuzemské spory. V: Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České Republiky a Agrární komoře České republiky [online]. [cit. 03. 03. 2024].

5. Využití směnky v dnešní době

Směnka, historicky významný finanční nástroj sloužící k zajištění obchodních transakcí, se v dnešní době ocitá ve stínu moderních platebních metod. Digitalizace a rozvoj elektronických platebních systémů způsobily, že směnka postupně ztrácí svůj tradiční význam. Nicméně je důležité se zamyslet nad tím, zda zaujímá směnka doposud své místo a jestli je její využití v moderním finančním světě stále potřebné.

Historie směnky sahá až do středověku, kdy se stala jedním z prvních instrumentů pro usnadnění obchodu. Její význam spočíval v tom, že poskytovala jistotu oběma stranám obchodu, že budoucí platba bude uskutečněna. Směnka byla klíčovým prvkem pro rozvoj obchodu a podnikání, jelikož umožňovala jednoduché a rychlé transakce.

Přesuňme se nyní do současnosti a přibližme si aktuální situaci. Myslím, že se četnost využívání směnek v dnešní době, vlivem stále znatelnější digitalizace, postupně snižuje.⁷⁸ Nicméně, stále existují situace, kde je směnka dosud preferovanou formou platby, zejména v oblastech s omezeným přístupem k bankovním službám nebo tam, kde panuje nízká důvěra v bankovní systém.

I přesto, že využití směnky má upadající tendenci, zaujímá stále své místo v určitých oblastech a situacích. Některé země udržují směnku jako platný právní nástroj a v některých odvětvích obchodu zůstává klíčovým finančním prostředkem. Avšak s postupným pokrokem digitálních platebních technologií je pravděpodobné, že význam směnky bude nadále klesat. Přesto však bude existovat skupina osob a podniků, kteří upřednostňují tradiční formy placení a využívají směnku jako prostředek k zajištění obchodních transakcí.

Celkově lze konstatovat, že směnka, i přes svůj pokles využití, zastává dosud svou klíčovou roli v některých částech finančního světa. Její historická a právní relevance jí dodává určitou váhu, a přestože moderní technologie přinášejí nové formy placení a transakcí, stále existují situace, kdy je směnka preferovaným

⁷⁸ Jedná se o myšlenku autora, která vychází z přesvědčení autora, že lidé vlivem digitalizace, ztrácejí zájem využívat cokoli zhmotněného ve fyzickém světě a čím dál častěji dávají přednost digitálnímu světu. V nynější literatuře nelze nalézt žádnou analýzu četnosti použití směnky v historickém srovnání.

nástrojem. Je důležité, aby právní a finanční systémy udržovaly optimální rámec pro využívání směnky tam, kde je to dosud potřebné, a zároveň aby byly k dispozici moderní alternativy tam, kde jsou efektivnější a bezpečnější. Důkladná revize právních předpisů a podpora inovací v platebním systému mohou pomoci zajistit, aby směnka, i přes svůj pokles užití, zůstala relevantním nástrojem v určitých oblastech obchodu a financí i do budoucna.

6. Zhodnocení

6.1. Porovnání výhod a nevýhod soudního řízení oproti rozhodčímu řízení

Rozhodčí i soudní řízení je zahájeno doručením návrhu (žaloby). Na rozdíl od žaloby na vydání směnečného platebního rozkazu nemusí žalobce v rozhodčím řízení nutně přiložit originál směnky a prokazovat tak oprávněnost svého nároku současně s prvním podáním. Pro zahájení rozhodčího řízení je klíčové pouze doložení platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami.⁷⁹

Je zřejmé, že v řízení o vydání směnečného platebního rozkazu jsou požadavky, které musí žalobce splnit, stanoveny přísněji než v rozhodčím řízení. V rozhodčím řízení má žalobce více času na doložení originálu směnky soudu, což je pro žalobce samozřejmě jednodušší, jelikož originál směnky může předložit v průběhu celého řízení.⁸⁰

V rámci směnečného rozkazního řízení je pak omezena možnost žalobce uplatnit vícero nároků, jelikož soud může v rámci takového řízení rozhodovat pouze o nároku ze směnky přímo vycházející.⁸¹

Naopak rozhodčí soud může rozhodovat i o nárocích, které ze směnky přímo nevyplývají. Žalobce je oprávněn ve směnečném rozkazním řízení uplatnit výlučně úroky z prodlení ve výši šesti procent ze směnečné sumy. Avšak v rozhodčím řízení je možné uplatnit i úroky z prodlení, které se vztahují přímo ke kauzální pohledávce, například pokud byla směnka vydána jako prostředek k zajištění splacení dluhu vyplývajícího z konkrétního závazku.⁸² Z tohoto pohledu je tedy rozhodčí řízení výhodnější volbou pro směnečného věřitele ve srovnání se směnečným rozkazním řízením.

Jak z výše uvedeného vyplývá, je velice těžké říci, zda je ve směnečných věcech lepší soudní či rozhodčí řízení. Nicméně lze identifikovat situace, kdy je rozhodčí řízení jednoznačně výhodnější. To platí zejména tam, kde si strany rozhodčí smlouvy chtějí stanovit pravidla podle své vlastní vůle. Další výhoda

⁷⁹ BANDÚROVÁ, M. Směnka a rozhodčí řízení. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce KOTÁSEK, Josef. s. 49.

⁸⁰ BANDÚROVÁ, M. Směnka a rozhodčí řízení. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce KOTÁSEK, Josef. s. 47

⁸¹ PAŘÍZEK, Igor. Směnka a rozhodčí řízení. Právní rozhledy. 2002, roč. 10, č. 1, s. 10.

⁸² Tamtéž.

v řadě je pak rychlost, jakou dospěje rozhodčí soud k rozhodnutí, kterou mohou dokonce strany ovlivnit tím, na jakém postupu se v rozhodčí smlouvě účastníci dohodnou. Nadto vnímám jako velmi pozitivní fakt, že strany mohou využít alternativní řešení sporů mimo rámec státní moci, pokud takový způsob řešení preferují. Směnečný dlužník i věřitel mohou rovněž ovlivnit složení senátu rozhodčího soudu nebo mají dokonce možnost vybrat si konkrétní rozhodce, což je další nespornou výhodou rozhodčího řízení nad soudním řízením.

Další výhodou rozhodčího řízení lze spatřit v multilaterální vykonatelnosti rozhodčích nálezů, a to díky Newyorské úmluvě z roku 1958, která umožňuje jejich uznání a výkon v současnosti ve 168 státech světa, podle údajů k únoru 2023.⁸³

⁸³ ZABLOUDILOVÁ, K. Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v českém právním prostředí ve světle novelizované právní úpravy a recentní rozhodovací praxe. 2023. V: pravniprostor.cz [online] [cit. 05. 03. 2024]

7. Závěr

Vypracováním této diplomové práce jsem pronikl do podstaty významu a praktického využití směnek v dnešním právním a obchodním prostředí. Analýza uplatnění nároků ze směnek v rámci rozhodčího a soudního řízení odhalila komplexní výzvy, ale i výhody, které tyto metody nabízejí zúčastněným stranám.

Ukazuje se, že i přes určité právní a praktické komplikace, zůstávají směnky cenným nástrojem pro zabezpečení obchodních transakcí. Efektivní využívání směnek vyžaduje nejen důkladnou znalost právních předpisů, ale také strategický přístup k řešení možných sporů.

Co se týče v úvodu přednesené hypotézy výhodnosti rozhodčího řízení, porovnání a analýza rozhodčího a soudního řízení v kontextu směnek ukázaly, že rozhodčí řízení skutečně nabízí rychlejší a méně nákladné řešení sporů, což umožňuje efektivnější vymáhání nároků ze směnek. Dle mého názoru tak lze říci, že se hypotézu podařilo potvrdit a obecně bude rozhodčí řízení tou výhodnější variantou. Stále je ale potřeba pamatovat na individualitu konkrétního případu. Volba mezi těmito dvěma cestami závisí na specifických okolnostech kontrakčního procesu, včetně charakteru obchodního vztahu, rozsahu transakce a preferencí stran. Výsledky naznačují, že flexibilita a možnost přizpůsobení rozhodčího řízení může být častěji výhodnější, oproti vyšší právní jistotě a předvídatelnosti soudního řízení.

V souvislosti s druhou v úvodu přednesenou hypotézou týkající se významu směnky i v dnešní době, musím konstatovat, že i tato hypotéza se podařila potvrdit. Analýza současného využití směnek a jejich role v právním a obchodním prostředí ukazuje, že směnka si zachovává svůj význam jako relevantní zajišťovací nástroj i v kontextu dnešní doby.

V závěru lze konstatovat, že směnky zůstávají klíčovým nástrojem dosud používaným v praxi a budoucí vývoj v této oblasti bude záviset na adaptaci právních předpisů na měnící se obchodní prostředí.

8. Resumé

Tato práce poskytuje ucelený pohled na problematiku uplatňování nároků ze směnky, zkoumá historický vývoj a právní rámec uplatňování směnečných nároků. Srovnává rozhodčí a soudní řízení z pohledu výhodnosti těchto typů řízení ve sporech ze směnky. Práce se také zabývá úvahou nad použitím směnky v dnešní době.

Summary

This thesis provides a comprehensive view of the issue of claims under promissory notes, examining the historical development and legal framework of promissory note claims. It compares arbitration and court proceedings in terms of the advantages of these types of proceedings in promissory note disputes. The thesis also considers the use of promissory notes nowadays.

9. Seznam použitých zdrojů

Knihy

- SEDLÁČEK, Vojtěch a STEINER, Vilém. Mezinárodní obchodní arbitráž (se zřetelem k právní úpravě v ČSSR). K právním otázkám mezinárodního obchodu. Praha: Československá obchodní komora, 1975.
- CHALUPA, Radim. Řízení o zaplacení směnečného nároku: (specifika a problémové aspekty). Teoretik. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-331-5.
- CHALUPA, Radim. Základy směnečného práva. 2., rozš. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-716-4.
- MACGREGOR PELIKÁNOVÁ, Radka. Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-220-7.
- SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9.
- CHALUPA, Ivan a REITERMAN, David. Základy soukromého práva. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-542-8.
- STAVINHOVÁ, Jaruška a HLAVSA, Petr. Civilní proces a organizace soudnictví. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3271-5.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2002.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-004-2.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-342-7.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový: komentář. 6., dopl. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-361-5.

- HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
- OLÍK, M. a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015.
- KOTÁSEK, Josef. Zákon směnečný a šekový: komentář. 2., aktualizované vydání s překladem zákona do angličtiny a němčiny. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-543-7.
- KOCINA, Jan a POLÁČEK, Bohumil. Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-349-0.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J.; KOVÁŘOVÁ, Daniela a HAVLÍČEK, Karel (ed.). Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi: stati a judikatura. Praha: HBT, 2015. ISBN 978-80-87109-60-1.
- KAPFER, Hans: Handkommentar zum Wechselgesetz, Manz Verlag, Wien, 1996.
- HANOTIAU, & van den Berg L'arbitrabilité et la favor arbitrandum: un réexamen. Journal du Droit international, 1994.
- Klein, B. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum, 2008, č. 4.

Odborné články, jiné odborné publikace

- KOVAŘÍK, Zdeněk. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie. 2000, č. 10.
- ZOULÍK, František. Některé problémy rozhodčího řízení, Bulletin advokacie, 2007, č. 1.
- MACUR, Josef. Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy. Právní rozhledy, 2001, č. 12.
- ADAM, Jaroslav, Směnečné obohacení. Právní rozhledy. 2005.
- Schelleová, Ilona. Jak vymáhat dluhy právní cestou. Praha: Computer Press, 2002
- HULMÁK, Milan, TOMANČÁKOVÁ, Blanka, Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část). Obchodněprávní revue. 2010, roč. 2, č. 6.

- DOBEŠ, Matěj. Převod směnky deponované u soudu. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2016, roč. 24, č. 8.
- CHALUPA, Radim. Směnka na jméno a směnka na doručitele. Právní rozhledy. 1996, roč. 4, č. 10.
- BANDÚROVÁ, Monika. Směnka a rozhodčí řízení. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce KOTÁSEK, Josef.
- PAŘÍZEK, Igor. Směnka a rozhodčí řízení. Právní rozhledy. 2002, roč. 10, č. 1.

Internetové zdroje

- JANÍČEK, Petr, Ověřování podpisů na směnkách, 2017 [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/overovani-podpisu-na-smenkach-106292.html>
- Protestace směnek [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/protestace-smenek>
- KOTÁSEK, Josef, Protestace směnky, 2006 [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MP604Zk/um/1432925/Protest.pdf>
- O rozhodčím řízení [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://www.soud.cz/o-rozhodcim-rizeni>
- Ochrana spotřebitelů a rozhodčí doložka, 2013 [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ochrana-spotrebitelu-a-rozhodci-dolozka-92241.html>
- ZABLOUDILOVÁ, Kateřina, Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v českém právním prostředí ve světle novelizované právní úpravy a recentní rozhodovací praxe, 2023 [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/uznani-vykon-cizich-rozhodcich-nalezu-v-ceskem-pravnim-prostredi-ve-svetle-novelizovane-pravni-upravy-recentni-rozhodovaci-praxe>
- Sazebník nákladů rozhodčího řízení pro tuzemské spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České Republiky a Agrární komoře České

republiky [online] [cit. 03. 03. 2024] dostupné z:

<https://www.soud.cz/sazebniky>

- MAREK, K. K řešení sporů a rozhodčímu řízení. V: Bulletin advokacie, 2015 [online] [cit. 02. 03. 2024], dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-reseni-sporu-a-rozhodcimu-rizeni>

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1567/2009, Nejvyšší soud [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/A3927DD08087DEB2C1257A4E00678220?openDocument&Highlight=0.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2005, sp. zn. 32 Odo 1259/2004, Nejvyšší soud [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/29BF5BB7D4F7483CC1257A4E006537B6?openDocument&Highlight=0.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3613/2009, Nejvyšší soud [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/004927D7C9F56D3DC1257A4E00674B69?openDocument&Highlight=0.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.7.2016, sp. zn. 33 Cdo 5688/2015, Nejvyšší soud [online] [cit. 05. 03. 2024] dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/91C9A3D0D4AF8D1DC125800600470DC8?openDocument&Highlight=0.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikováno v časopise Soudní rozhledy, 2000, č. 2, s. 50.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze 10 Cmo 414/95 z 15. listopadu 1995, publikován v: Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář.
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 24 C 125/2002-36 ze dne 2. července 2003 (potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 20 Co 572/2003-49 ze dne 5. února 2004, publikováno v: Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář.

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. 5 Cmo 141/2008. V ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 06. 03 2024].
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95. V ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 06. 03 2024].
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 7. 2006, sp. zn. 5 Cmo 275/2006. V ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 06. 03 2024].

Právní předpisy

- zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2016/257/2024-01-01?f=257%2F2016&zalozka=text>
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1963/99/2002-07-01?f=99%2F1963&zalozka=text>
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2012/89?f=89%2F2012&zalozka=text>
- zákon č. 216/1994 Sb., zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1994/216?f=216%2F1994&zalozka=text>
- zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1950/191?f=191%2F1950&zalozka=text>
- zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru ve znění pozdějších předpisů. V: e-sbirka.cz [online] [cit. 06.03.2024], dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2016/257/2024-01-01?f=257%2F2016&zalozka=text>